

PRIRUČNIK O PROCJENI UTICAJA PROPISA

Federacija Bosne i Hercegovine
Vlada Federacije Bosne i Hercegovine

Sarajevo, decembar 2014. godine

NAPOMENA

Generalni sekretarijat Vlade Federacije Bosne i Hercegovine izradio je Priručnik o procjeni uticaja propisa, a na osnovu Uredbe o postupku procjene uticaja propisa („Službene novine Federacije BiH“, broj 55/14). Priručnik omogućava donosiocima odluka razumijevanje i provođenje postupka procjene uticaja propisa na zakone i druge propise koje primjenjuju federalna ministarstva, federalne uprave, upravne organizacije, stručne i zajedničke službe i druga tijela Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH).

Savjetodavnu i tehničku podršku u pripremi i štampanju Priručnika o procjeni uticaja propisa obezbijedila Međunarodna finansijska korporacija IFC, članica Grupacije Svjetske banke putem Zajedničke globalne prakse za unapređenje trgovine i konkurentnosti, u partnerstvu sa Kraljevinom Švedskom i austrijskim Saveznim ministarstvom finansija.

SKRAĆENICE I GRAFIKONI

BiH - Bosna i Hercegovina

FBiH - Federacija Bosne i Hercegovine

RS - Republika Srpska

EU - Evropska unija

EK - eng. European Commission / Evropska komisija

RIA - eng. Regulatory Impact Assessment / Procjena uticaja propisa

OECD - eng. Organisation for Economic Co-operation and Development / Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj

CBA - eng. Cost-Benefit Analysis / analiza troškova i koristi

SCM - eng. Standard Cost Model / model standardnog troška

MCA - eng. Multi-Criteria Analysis / multikriterijumska analiza

GRAFIKONI:

Grafikon 1: odsjek za regulatornu reformu kao katalizator postupka procjene uticaja propisa u Federaciji BiH

Grafikon 2: grafički prikaz skraćenog i sveobuhvatnog postupka procjene uticaja propisa u Federaciji BiH

Grafikon 3: koraci koje federalna ministarstva i druge institucije moraju slijediti prilikom provođenja RIA-e

Grafikon 4: „drvo problema“ za postupak registracije poslovnih subjekata u FBiH

Grafikon 5: koraci prilikom razmatranja i utvrđivanja opcija

Grafikon 6: kriteriji koje moraju ispunjavati opcije

Grafikon 7: grafički prikaz podataka koji se prikupljaju tokom SCM analize

Grafikon 8: vrste troškova primjene propisa

Grafikon 9: vrste administrativnih troškova

Grafikon 10: komponente SCM metodologije

SADRŽAJ

I PREGOVOR	4
II ŠTA JE PROCJENA UTICAJA PROPISA (RIA)?	5
2.1 Koji su ciljevi procjene uticaja propisa za vlade?	5
2.2 RIA u Federaciji Bosne i Hercegovine	6
III Kako sprovesti RIA proces?	9
3.1 Faza 1 – Identifikacija problema	10
3.1.1. – „Drvo problema“	10
3.2 Faza 2 – Definisane ciljeva	13
3.3 Faza 3- Identifikacija i razmatranje opcija	14
3.4 Faza 4 – Analiza predloženih opcija	17
3.4.1 - Identifikacija svih direktnih i indirektnih uticaja (ekonomskih, socijalnih i okolišnih), kao i identifikacije ciljnih grupa	17
3.4.2 - Sprovesti analizu u odnosu na postojeće stanje uz upotrebu kvalitativnih i kvantitativnih (po mogućnosti monetarnih) pokazatelja	18
3.4.3 - identifikovati i obrazložiti rizike i neizvjesnosti povezane s opcijama, uključujući i prepreke za implementaciju	19
3.5 - Faza 5 – Upoređivanje predloženih opcija i priprema izvještaja o postupku procjene	22
3.6 - Faza 6– Praćenje i evaluacija	22
3.7 - Prikupljanje podataka	23
3.8 - Konsultacije	23
IV - Zaključak	25
Aneks 1- Obrazac za skraćenu procjenu uticaja propisa	26
Aneks 2- Obrazac za sveobuhvatnu procjenu uticaja propisa	29
Aneks 3- Pitanja za definisanje vrste i obima uticaja	31
Aneks 4 - Smjernice za ekonomsku analizu (CBA, CEA i SCM)	34
Cost-benefit analiza (CBA)	34
Multikriterijumska analiza (MCA)	38
Analiza efikasnosti troškova	39
Model standardnog troška (Standard Cost Model SCM)	39

I PREGOVOR

Svrha ovog priručnika je pomoći donosiocima odluka razumijevanje i provođenje postupka procjene uticaja propisa na zakone i druge propise koje primjenjuju federalna ministarstva, federalne uprave, upravne organizacije, stručne i zajedničke službe i druga tijela Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH).

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa propisima i direktivama Evropske unije. Prema Strategiji razvoja FBiH za period 2010-2020, prioritet Vlade Federacije Bosne i Hercegovine je jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora, posebno s obzirom na izradu pravnog okvira i jačanje institucionalnih kapaciteta. Da bi se osigurali kvalitetni propisi, Vlada FBiH je u junu 2013. godine usvojila Strategiju regulatorne reforme 2013-2016 koja predviđa uvođenje jasne odredbe o obaveznoj primjeni metodologije o procjeni uticaja na sve zakone i propise pripremljene i izrađene od strane Vlade FBiH. Strategija je prepoznala niz pravnih akata i uputstava koje treba razvijati kako bi se uspostavio operativan i učinkovit sistem za procjenu uticaja propisa. Nakon toga, institucionalni okvir za provedbu postupka procjene utjecaja stvoren je u decembru 2013. godine, donošenjem Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji Generalnog sekretarijata Vlade FBiH, koji je ustanovio Sektor za koordinaciju politika u okviru Generalnog sekretarijata. Pored toga, u junu 2014. godine usvojena je nova Uredba o postupku procjene uticaja propisa („Službene novine Federacije BiH“, broj 55/14) koja omogućuje proces procjene uticaja zakona i drugih propisa koji će se primjenjivati od strane federalnih ministarstava, federalnih uprava, upravnih organizacija, stručnih i zajedničkih službi i drugih tijela FBiH.

II ŠTA JE PROCJENA UTICAJA PROPISA (RIA)?

Procjena uticaja propisa (Regulatory Impact Assessment - RIA) je sistematski proces identifikacije i testiranja očekivanih efekata predloženih propisa. Na osnovu ovog procesa priprema se RIA izvještaj, odnosno analitički dokument koji treba da pomogne u procesu donošenja odluka. Ovaj proces teži ka određivanju ciljeva koje treba postići datim propisom, i identifikiranju svih mogućih politika neophodnih za postizanje tih ciljeva. Ovdje govorimo o poređenju svih mogućih opcija uz korištenje konzistentnog analitičkog metoda. Cilj je da se ispitaju sva raspoloživa rješenja, kako bi se stvorila slika o njihovoj efikasnosti i efektivnosti te omogućio sistematski odabir najboljeg rješenja. RIA proces ne može biti zamjena za političko odlučivanje, ali omogućava efikasno vođenje politika na osnovu dokazanih činjenica i donošenje odluka na osnovu prethodno prikupljenih dokaza.

„Najvažniji doprinos RIA procesa poboljšanju kvaliteta propisa nije u preciznosti kvantitativnih analiza u samom procesu, već u načinu analize – stalnom postavljanju pitanja, razumijevanju uticaja na svakodnevnicu i ispitivanju pretpostavki“⁻¹

S ciljem kreiranja i usvajanja kvalitetnih propisa, RIA se kao mehanizam primjenjuje u posljednjih 30 godina. Iako je riječ o veoma zahtjevnom postupku koji iziskuje adekvatne institucionalne i finansijske pretpostavke, u većini zemalja je uvođenje i primjena ovog mehanizma dio sveobuhvatnog procesa regulatorne reforme. RIA je prvi put sprovedena u SAD-u sedamdesetih godina prošlog stoljeća kao mehanizam koji je imao za cilj smanjiti administrativno opterećenje nametnuto zakonima, a time i troškove koji su imali uticaja na američku ekonomiju.

Ipak, opredjeljenost Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) i Evropske komisije (EK) u naporima da se unaprijedi efikasnost i efektivnost pravnih okvira, je doprinijela široj primjeni ovog mehanizma. EK je nakon usvajanja Lisabonske strategije i temeljem preporuka Mandelkern grupe⁻² uspostavila nezavisno tijelo – Odbor za procjenu uticaja - koje je pod direktnom ingerencijom predsjednika Komisije, a koji obnaša centralnu funkciju kontrole kvalitete propisa. Pored kontrole kvalitete, Odbor pruža i savjetodavne usluge po pitanju metodologije i pristupa procjeni uticaja. Prethodno međunarodno iskustvo je pokazalo da primjena ovog mehanizma značajno doprinosi stvaranju kvalitetnog pravnog okvira te ublažavanju negativnih posljedica na konkurentnost tržišta, ekonomiju, ulaganja i inovacije.

⁻¹Regulatory Policies in OECD Countries: From Interventionism to Regulatory Governance. OECD 2002

⁻²Mandelkern grupa je osnovana po zahtjevu ministara zemalja članica Unije, a s ciljem unapređenja EU legislative. Zadatak ove grupe je da identifikuje zajednički metod ocjenjivanja kvaliteta regulative, a završni izvještaj daje preporuke za 6 oblasti – razmatranje pojedinih opcija, analiza efekata propisa, konsultacije, pojednostavljenje propisa, dostupnost propisa, uspostavljanje adekvatnih organizacionih struktura

2. 1 Koji su ciljevi procjene uticaja propisa za vlade?

Vlade koje primijenjuju procjenu uticaja propisa su prepoznale četiri glavna cilja koja se odnose na regulatorne troškove i koristi:

1. Unaprijediti shvatanje vladine intervencije, uključujući troškove i koristi

Procjena uticaja propisa je proces kroz koji se vrši ispitivanje efikasnosti opcija, te troškovne efektivnosti instrumenata sadržanih u toj opciji, te se na osnovu tih ispitivanja daju informacije donosiocima odluka. Usavršavajući osnovu koja se koristi za upoređivanje troškova i koristi različitih propisa, RIA može doprinijeti da se definišu prioriteta u okviru različitih propisa i oblasti. Usmjeravanjem sredstava namijenjenih manje efikasnim propisima na one efikasnije, unapređuje se efikasnost i smanjuju troškovi javnih institucija.

2. Objediniti ciljeve različitih politika

RIA se može koristiti kao integrativni okvir za utvrđivanje uticaja određenih opcija i otkrivanje povezanosti različitih opcija. Na taj način pruža donosiocima odluka mogućnost za činjenje ustupaka. U tom smislu, RIA nije samo analitički, nego i koordinacijski alat koji može objediniti različite interese.

3. Poboljšati transparentnost donošenja propisa i konsultativni proces

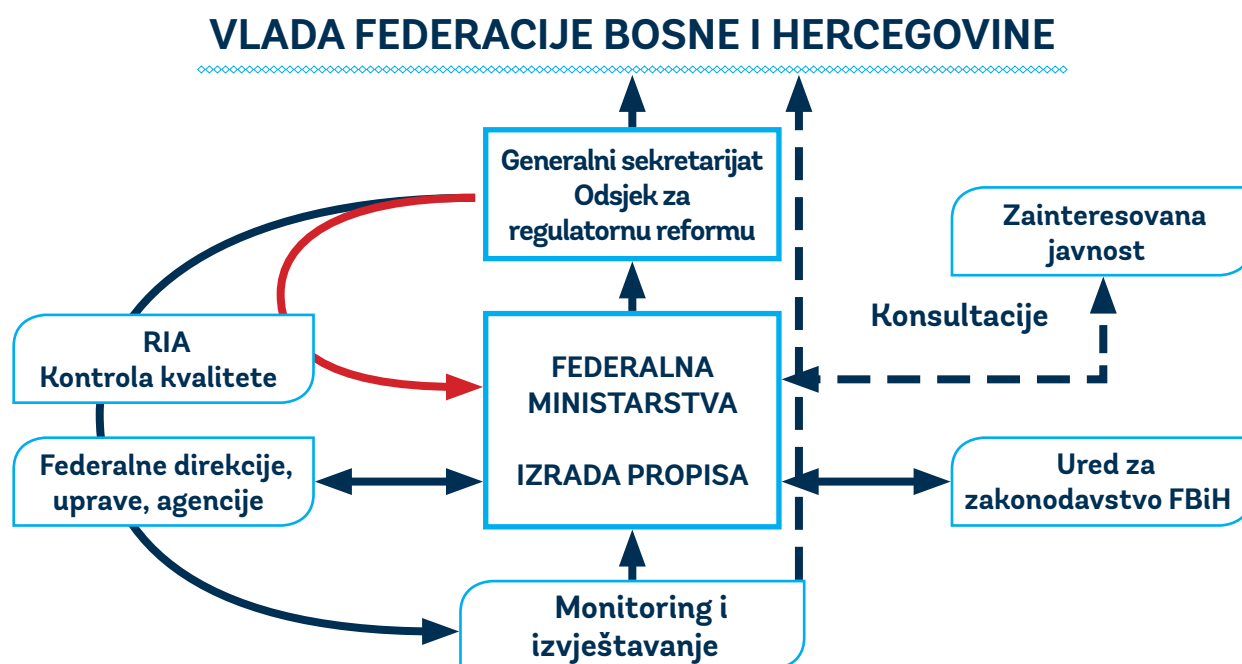
RIA otkriva samu suštinu odluka i uticaje djelovanja. Iz tog razloga, usko je povezana sa procesom javnih konsultacija.

4. Ojačati političku odgovornost

RIA može poboljšati uključenost i odgovornost donošenja odluka na ministarskom i političkom nivou. Na taj način potiče razumijevanje uticaja politika koje će pokazati kako vladine odluke koriste društvu. Naglašavajući otvorenost, RIA favorizira politike koje služe interesima društva u cjelini, a ne samo interesima određenih grupa.³

2.2 RIA u Federaciji Bosne i Hercegovine

Vođena najboljim međunarodnim praksama i standardima, Vlada FBiH je u okviru Strategije regulatorne reforme 2013-2016. godina identifikovala procjenu uticaja propisa kao važnu kariku u cjelokupnom procesu regulatorne reforme koja daje jednostavnije i usmjerenije rezultate te doprinosi stvaranju uslova za bolje reguliranje, ostvarivanje javnih interesa i provođenje ukupnih i sektorskih politika. Stoga je zaključeno da će obavezna primjena RIA mehanizma, odnosno njeno uvođenje u pravni sistem FBiH dovesti do poboljšanja kvalitete propisa. RIA kao sigurnosni mehanizam koj omogućuje ostvarivanje ravnoteže između zaštite socijalnih dobara s jedne i troškova koje imaju poslovni subjekti s druge strane, je prepoznat kao sredstvo za jačanje regulatornog sistema kontrole kvaliteta u FBiH. U cilju uspostavljanja prethodno navedenog sistema i osiguranja njegove operativnosti, bilo je neophodno da se izradi institucionalni okvir. Stoga je Vlada FBiH usvojila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Generalnog sekretarijata Vlade FBiH kojim uspostavlja odsjek za regulatornu reformu u sklopu Sektora za koordinaciju politika. Kao što se vidi iz Grafikona 1 ovaj odsjek je predviđen kao ključni katalizator u implementaciji RIA mehanizma, koordinaciju procesa između odgovarajućih ministarstava, zainteresovane javnosti i Vlade Ministarstva prilikom pripreme propisa uz podršku i kontrolu Generalnog sekretarijata

Grafikon 1: odsjek za regulatornu reformu kao katalizator postupka procjene uticaja propisa u Federaciji BiH

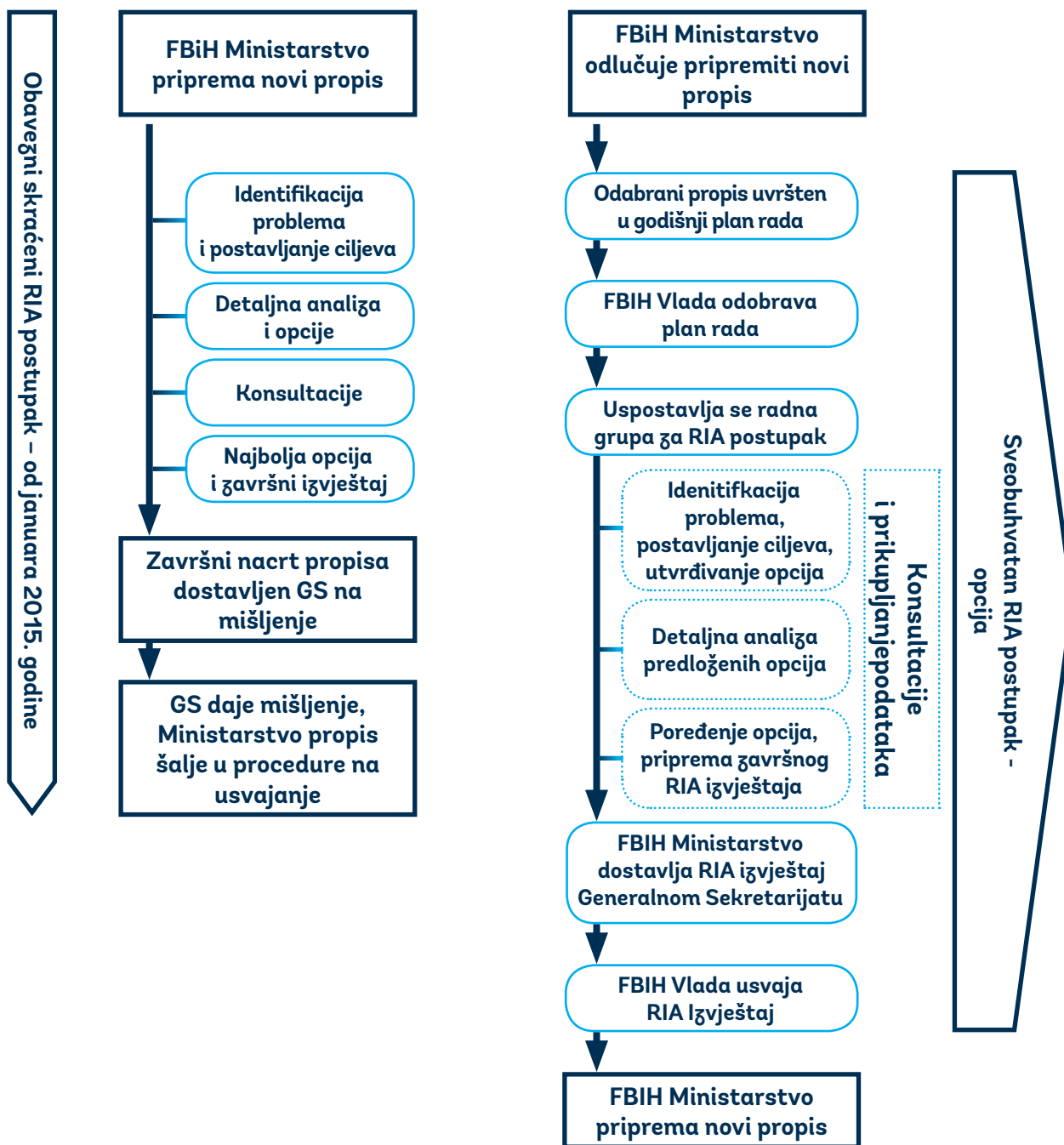
³OECD Regulatory Impact Analysis: Best Practices in OECD Countries, Paris, 1997

Osim toga, Vlada FBiH je donijela Uredbu o postupku procjene uticaja propisa koje uvodi obaveznu primjenu RIA mehanizma u procesu izrade propisa. Ova Uredba je stupila na snagu i njena implementacija počinje od 01. januara 2015. godine. U skladu sa članom 2 Uredbe, procjena uticaja propisa je proces koji uključuje definisanje problema i uspostavljanje ciljeva koji se sprovode predloženim propisima, identifikaciju i analizu mogućnosti za rješavanje problema, cost-benefit analizu propisa, konsultacije sa zainteresiranim stranama/akterima i izvještaj o sprovedenom postupku procjene uticaja propisa.

Kao što je definisano u članovima 6 i 7., procjena uticaja propisa se može provoditi u dva oblika i to kao:

1. Pojednostavljena ili tzv. skraćena RIA, koja je obavezna za sve propise izrađene i usvojene od strane vlasti FBiH - sva ministarstva u FBiH su dužna primjenjivati pojednostavljenu RIA-u pri izradi novih propisa od 2015. godine; ona se provodi na osnovu Obrasca za pripremu skraćene procjene uticaja propisa koji je definisan u Uredbi (Prilog 1).
2. Sveobuhvatna RIA koja nije obavezna, i koja će se sprovoditi na odabranim propisima na godišnjem nivou – sveobuhvatna RIA ima za cilj poboljšanje sistemskih rješenja u pojedinim područjima; u svojim godišnjim planovima rada, Vlada FBiH će identificirati propise koji će biti predmet sveobuhvatne RIA-e. Sveobuhvatna RIA se obavlja uglavnom preko međuinstitucionalne radne grupe, a temelji se na opsežnom RIA obrascu za pripremu sveobuhvatne procjene uticaja propisa koji je definisan u Uredbi (Prilog 2).

U oba ova modaliteta, RIA kao ključni instrument će omogućiti donošenje jasne, transparentne i efikasne regulative. U grafikonu 2 ispod prikazana je razlika ova dva procesa:

Grafikon 2: grafički prikaz skraćenog i sveobuhvatnog postupka procjene uticaja propisa u FBiH

III Kako sprovesti RIA proces?

Prema članu 5. Uredbe, federalna ministarstva i druge institucije moraju slijediti ove korake prilikom provođenja RIA-e:

1. definisanje problema, polazne osnove i trenutne situacije;
2. definisanje ciljeva;
3. provođenje konsultacija i uključivanje zainteresovane javnosti;
4. predlaganje opcija za rješavanje identifikovanog problema;
5. procjena uticaja svake moguće opcije;
6. provođenje komparativne analize opcija;
7. prezentovanje rezultata poređenih opcija i predlaganje najpovoljnije opcije;
8. predlaganje mehanizma za praćenje i nadgledanje.

Grafikon 3.: Koraci koje federalna ministarstva i druge institucije moraju slijediti prilikom provođenja RIA-e

3.1 Faza 1 – Identifikacija problema

Postupak procjene uticaja propisa treba započeti sa prepoznavanjem i opisivanjem problema koji je potrebno riješiti. Pažnja je usmjerena prije svega na uzrok problema, a ne na njegove posljedice. Ključno je utvrditi obim problema, njegove uzroke, sve strane koje su pogođene ovim problemom i u kojoj mjeri; da li je problem uzrokovan nedostatkom propisa ili zašto nije riješen postojećim propisom. Veoma je važno precizno utvrditi obim problema odnosno njegove posljedice recimo broj ljudi pogođenih tom pojavom te utvrditi troškove. Pored same definicije problema, neopodno je ujedno i objasniti zašto je ovo problem, odnosno neophodno je definisati i uzroke samog problema, odnosno faktore koji vode do problema te načine na koji različiti faktori utječu jedni na druge direktno ili indirektno i opisati posljedice.

Slijedeća pitanja mogu biti od koristi prilikom definisanja problema:

1. Zašto postojeća situacija nije zadovoljavajuća?
2. Kada i kako je nastao problem i koliko je velik?
3. Koji je historijski, politički, društveni i ekonomski kontekst problema?
4. Koji su uzroci i pokretači problema?
5. Koji su rizici svojstveni ovoj situaciji?
6. Kako se problem razvijao tokom vremena?
7. Da li je problem trajan ili se javlja s vremena na vrijeme?
8. Objasniti zašto postojeća situacija nije održiva i zašto je intervencija neophodna?

Prilikom definicije problema se suočavamo i s određenim rizicima. Prilikom definisanja problema obično polazimo od općeg mišljenja ili nekih političkih pretpostavki, a upravo pogrešno definisan problem, može dovesti i do neadekvatnog rješenja i upotrebe neefikasnog instrumenta za njegovo rješavanje (bez obzira na kvalitet analize koja se provodi u skladu s tim). Od presudne je važnosti da se napravi razlika između problema i njegovih uzroka, jer miješanje uzroka sa problemom može dovesti do pogrešnog identifikovanja problema i poduzimanja pogrešne akcije nakon toga. Osim toga, prilikom razlikovanja uzroka i problema, postoji nekoliko pravila koje treba slijediti:

- Izbjegavati uske definicije problema jer se na taj način nameće jedno rješenje dok se ostale alternative zanemaruju,
- Nastojati što preciznije identifikovati uzroke problema, odnosno fokusirati se na problem,
- Izbjegavati definiciju problema kao nedostatak nečega, i
- Nastojati kvantifikovati posljedice problema – koristiti empirijske podatke.

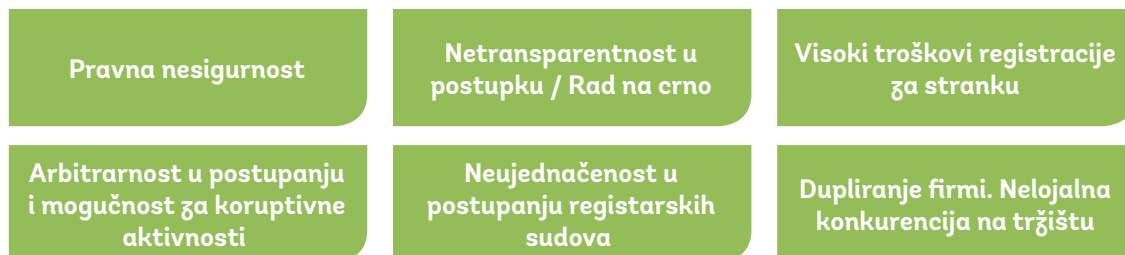
3.1.1. – „Drvo problema“

Za potrebe detaljne i precizne identifikacije problema i njegovih uzroka, postoji vrlo jednostavan, ali strukturiran alat, pod nazivom "drvo problema". Koristeći ovu grafičku metodu, problem je moguće "razgranati" na uzroke i posljedice. Metoda se sastoji od sljedećih koraka:

1. navesti sve postojeće probleme koji se odnose na predmetnu oblast koja se analizira (fokus je na stvarnim problemima, a ne na mogućim ili budućim),
2. precizirati glavni problem,
3. navesti sve uzroke i sve posljedice, i
4. hijerarhijski posložiti uzroke i posljedice te odrediti njihov međusobni odnos.
- 5.

U nastavku primjer upotrebe ovog mehanizma i grafički prikaz (Grafikon 4) identifikacije problema i njegovog uzroka u kontekstu registracije poslovnih subjekata u FBiH:

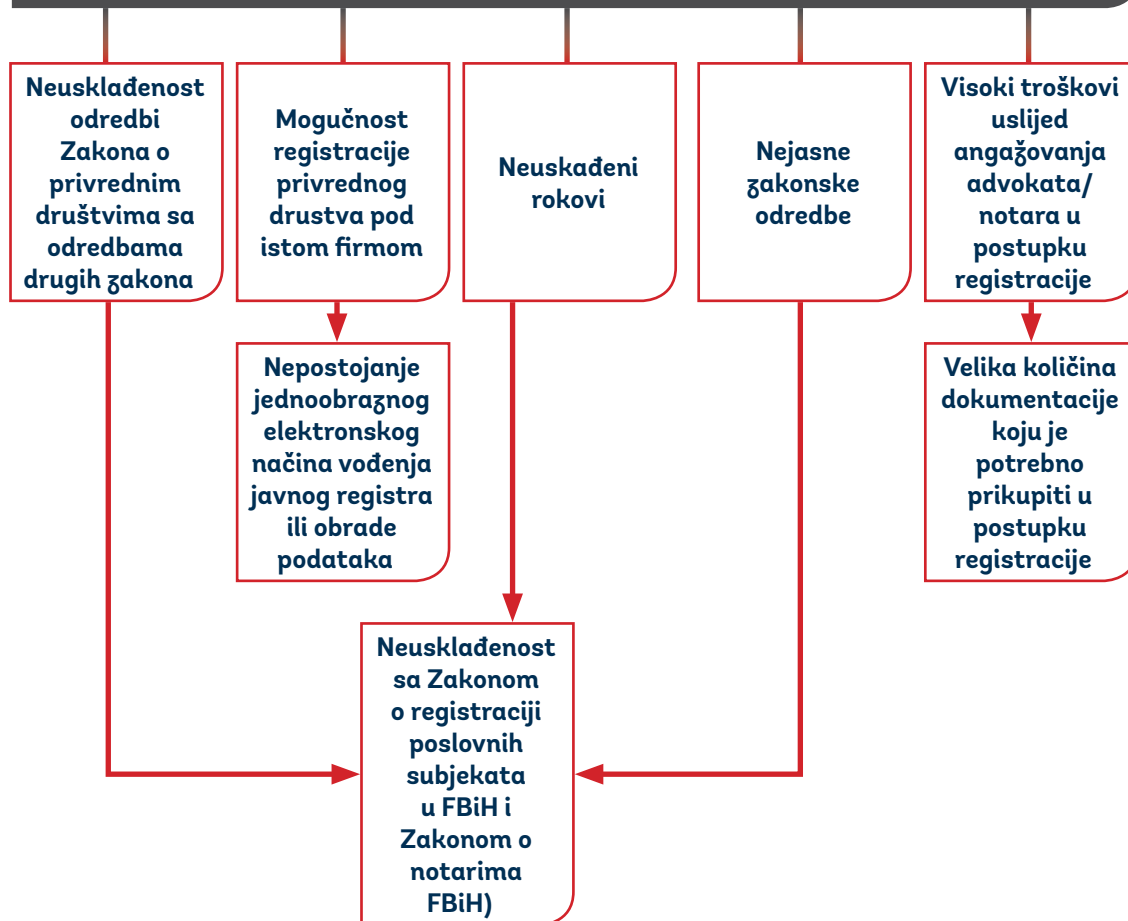
POSljedICE

PROBLEM

Registracija privrednih društava na teritoriji FBiH je komplikovana, skupa, spora i netransparentna / stvara se prepreka za privlačenje stranih investicija, osnivanje novih privrednih društava i otvaranje novih radnih mjesta

UZROCI

Grafikon 4: „drvo problema“ za postupak registracije poslovnih subjekata u FBiH.

Nakon što je problem definisan, važno je definisati polaznu osnovu za buduće analize. Definicija samog problema daje osnovni scenarij, međutim, potrebno je identificirati postojeće elemente, kako bi se precizno (kvalitativno i kvantitativno) utvrdili uticaji opcija koje se razmatraju. Sve raspoložive informacije, uključujući studije, istraživanja, statistike, izvještaje o realizaciji drugih projekata, dokumenti Evropske unije i drugih međunarodnih organizacija, koriste se za definisanje problema i procjenu njegovog sadržaja.

Svi ovi podaci omogućavaju definisanje polazne osnove i pružaju priliku da se identificira kako bi se trenutna situacija mogla razvijati u budućnosti. Dakle, neophodno je stvoriti osnovu pomoću koje se mogu kreirati hipoteze o budućim situacijama i primjeni predloženih opcija. U ovoj fazi je neophodno pribjegavati kvantitativnom iskazivanju polazne osnove, pri čemu se mogu koristiti različite metode, o čemu će kasnije biti riječi. Na primjeru registracije preduzeća u FBiH, podaci koji su prikupljeni su sljedeći:

Naziv postupka	Registracija privrednih društava u Federaciji Bosne i Hercegovine
Institucija koja je zadužena za postupak	Registarski sud
Frekvencija - broj sprovedenih i završenih postupaka tog tipa u prethodnoj godini	Broj završenih registracija u prethodnoj godini za 2012. je 1.356 u cijeloj Federaciji Bosne i Hercegovine
Pravni okvir - svi zakoni i podzakonski propisi koji regulišu dati postupak	Zakon o privrednim društvima FBiH, Zakon o registraciji poslovnih subjekata FBiH, Pravilnik o registraciji PIB, Zakon o notarima FBiH, Zakon o administrativnim taksama FBiH, Zakon o sudskim taksama Kantona Sarajevo
Rokovi i vremenski okvir - broj dana potrebnih za završetak postupka s obzirom da su ispunjeni svi zahtjevi	15 dana
Takse	200 KM
Naknade	20 KM
Ostali troškovi (naknada notarima, fotokopiranje, ovjera potpisa itd.)	2400 KM
Potrebni dokumenti	Zahtjev za registraciju, Osnivački akt, Ovjerena potvrda da imenovani direktor nije direktor druge firme, ID od osnivača i direktora(fotokopije), List o poreskoj opredijeljenosti, Dokaz o plaćenim taksama Potvrda banke o uplaćenom kapitalu

3.2 Faza 2 – Definisane ciljeva

Drugi korak procjene uticaja propisa je jasno definisanje ciljeva koje predložene mjere treba da riješe. Svrha rješenja problema je postizanje što poželjnijeg rezultata. Bez jasne predstave o tome šta buduće politike trebaju ostvariti, teško je odrediti i aktivnosti koje će se poduzeti, a kasnije je još teže odrediti najprikladniju opciju. Sve buduće aktivnosti su opravdane, ukoliko su ciljevi jasno postavljeni. Ciljevi moraju biti u skladu sa strateškim dokumentima Vlade FBiH.

Prilikom utvrđivanja ciljeva, potrebno je:

- a) formulirati ciljeve tako da odgovaraju problemima, posljedicama i uzrocima istog

Ciljevi trebaju biti „pametni“ (SMART)

Specifični (Specific)

Ciljevi moraju biti precizni i dovoljno jasni, pri čemu ne ostavljaju prostor za proizvoljna tumačenja.

Mjerljivi (Measurable)

Tako da definišu željeno buduće stanje na način da je moguće verifikovati da li je određeni cilj postignut ili ne. Obično se ti ciljevi izražavaju kvantitativno ili u kombinaciji opisa i nekih mjerljivih indikatora.

Akceptirani-prihvaćeni (Accepted)

Ukoliko ciljevi treba da utiču na ponašanje, moraju biti prihvaćeni, shvaćeni i tumačeni na sličan način od svih učesnika u procesu ostvarivanja tih ciljeva.

Realni (Realistic)

Ciljevi moraju biti ambiciozni, postavljeni iznad trenutnog dometa, ali dovoljno ambiciozni da onima kojima trebaju ostvariti budu i od značaja.

Tempirani-vremenski određeni (Time Constrained)

Sa unaprijed definisanim rokovima u kojima moraju da se postignu.

12

Izvor: EC Impact Assessment Guidelines

- b) reducirati broj ciljeva i postaviti prioritete (podijeliti ciljeve na opšte, pojedinačne i operativne)
Ciljevi se ostvaruju na različitim nivoima, te se mogu i hijerarhijski postaviti. Upravo ovaj hijerarhijski raspored omogućava distinkciju na opće, posebne i operativne ciljeve.

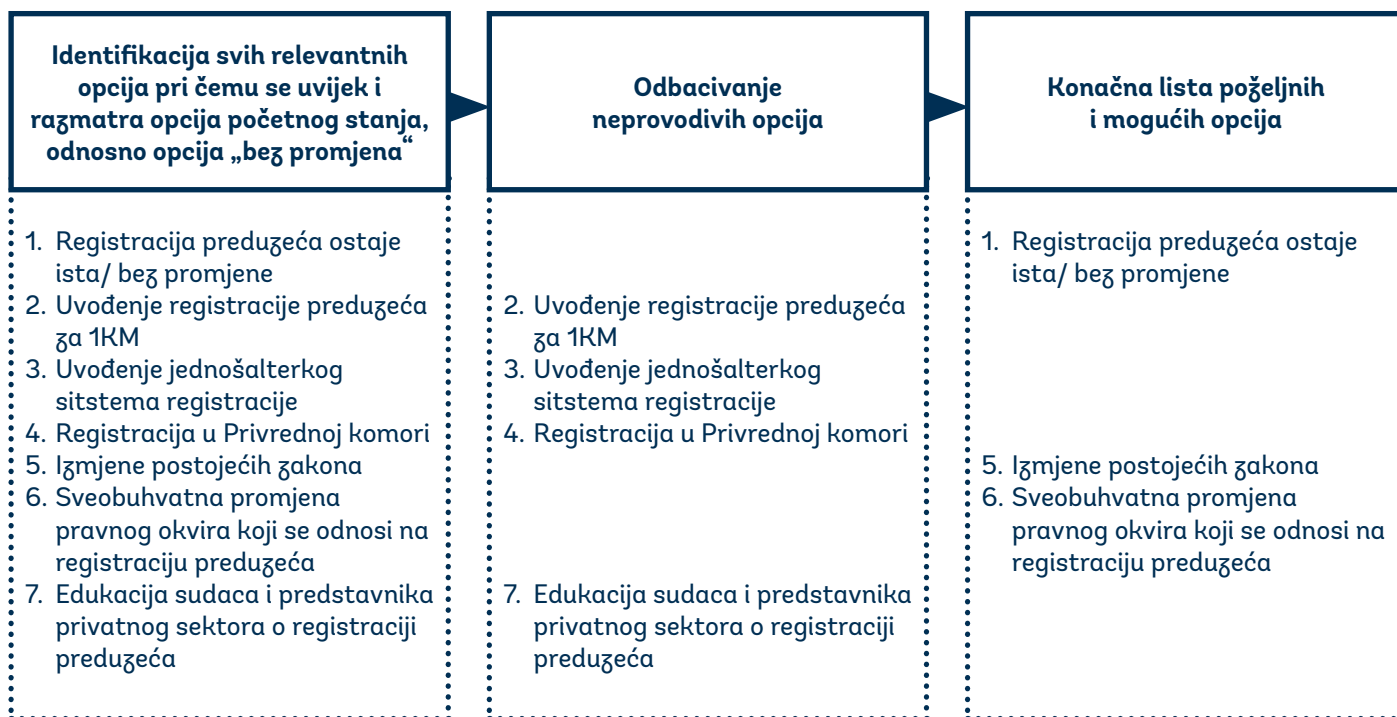
Opći ciljevi	<p>Ovo su opći ciljevi politika i izražavaju se kao krajnji rezultati. Uspješna procjena dovodi od promjene u pravcu ostvarenja općeg cilja.</p> <p>Npr. opći cilj je stvaranje uslova za izradu što kvalitetnijeg propisa kroz identifikovanje problema, uzroka, ciljnih grupa, te razloga zbog kojih problem nije mogao biti riješen postojećim regulatornim okvirom ili primjenom nenormativnog rješenja. Opći cilj je poboljšanje poslovnog okruženja u FBiH, uklanjanjem administrativnih barijera kroz pojednostavljenje i smanjenje troškova.</p>
Posebni ciljevi	<p>Ovo su neposredni ciljevi politika – oni koji se prvi trebaju ostvariti, kako bi se ostvarili opći ciljevi. Obično se definišu kao direktni ili kratkoročni efekti politika. Npr. to su saradnja i međuresorna koordinacija obrađivača radi jednostavnijeg i bržeg integrisanja zajedničkih ciljeva sa prioritetima i politikama Vlade FBiH, transparentnost kroz provođenje konsultacija i doprinos efikasnijem korištenju budžetskih sredstava.</p> <p>Registracija preduzeća u FBiH je jednostavna, jasna, jeftina i moderna zbog smanjenog broja potrebne dokumentacije, smanjenog iznosa taksi i jednoobraznog pristupa.</p>
Operativni ciljevi	<p>Ovo su ciljevi obično izraženi kao rezultati – dobra i usluge koji nastaju kao rezultat aktivnosti. Ostvarenje ovih ciljeva, odnosno rezultata je u direktnoj kontroli onih koji vode aktivnosti i tako se mogu odmah verificirati.</p> <ul style="list-style-type: none">• jasan i precizan popis svih dokumenata potrebnih za registraciju sadržanih u svim relevantnim propisima• registracija preduzeća provodi se u roku od 7 dana• takse i nakade smanjene za 30%

3.3 Faza 3- Identifikacija i razmatranje opcija

Razmatranje i predlaganje najpovoljnije opcije je faza koja slijedi nakon definisanja problema i postavljanja ciljeva. Opcije se posmatraju kao alternative koje mogu biti korištene za rješavanje datog problema. Iako je problem prepoznat, ne znači nužno da novi propis mora biti uveden. Često je riječ o alternativni koja sadrži rješenje problema, kao što je razmjena informacija i edukativna kampanja. Različite opcije se mogu postaviti detaljnom analizom problema, intenzivnim konsultacijama sa vladinim i nevladinim ekspertima i kroz komparativni prikaz rješenja u drugim zemljama koje imaju isti ili sličan problem. Upravo razmatranje različitih alternativnih opcija omogućava da mislite izvan zadanih okvira, a identifikacija i analiza širog spektra opcija povećava i samu transparentnost procesa. Ovo je način da se kreatori politika i sve ostale zainteresirane strane informišu zašto su neke opcije neprihvatljive, odnosno da se objasni zašto su neke odluke donesene. Prije nego što se predlože opcije za rješavanje konkretnog problema, potrebno je imati u vidu širok spektar mogućih opcija za rješavanje nekog problema, ali sve bi se trebale voditi slijedećim principima⁴:

- **Usmjerenost** – predložene opcije trebaju biti usmjerene na otklanjanje neželjenih efekata postojećih problema;
- **Proporcionalnost** - predložene opcije se primjenjuju kada su neophodne i proporcionalne riziku koji nastaje kao posljedica problema;
- **Odgovornost** - predložene opcije predstavljaju odgovorno rješenje u datim oblastima i za date grupe;
- **Transparentnost** - predložene opcije su rezultat transparentnog procesa procjene i konsultacija;
- **Usklađenost** - predložene opcije usklađene sa ostalim postojećim propisima.

Razmatranje identificiranog problema ne podrazumijeva i isključivo rješavanje usvajanjem novog propisa. Problem može biti riješen i nekim drugim alternativnim rješenjem. S tim u vezi, prilikom razmatranja opcija, kako je prikazano i u Grafikonu 5. ključna su 3 slijedeća koraka: ⁵

Grafikon 5: Koraci prilikom razmatranja i utvrđivanja opcija

Uzimajući u obzir sve postojeće i implementirane zakone, nekada je opcija da se učini manje prihvatljivija. Na primjer, ako određene zakonske mjere nisu urodile željenim efektima, ne znači da će se novim propisom ostvariti taj cilj. Pojednostavljenje, unapređenje i dorada postojećih propisa mogu dati te bolje rezultate. Pored uvođenja i provođenja određenog propisa kao tradicionalnog pristupa rješavanju problema, provođenjem RIA procesa uzimaju se u obzir i ostale alternativne opcije, poput koregulacije, samoregulacije, te različitih ekonomskih i informacionih instrumenata. Primjenom koregulacije ili samoregulacije nadležnosti provođenja propisa prenose se na druge institucije i udruženja, što jača fleksibilnost i omogućava prilagođavanje specifičnim sektorima. Ekonomski i informacioni instrumenti podrazumijevaju finansijske instrumente poput poticaja, naknada, dok se informacioni uglavnom odnose na informativne i obrazovne kampanje s ciljem jačanja svijesti o postojećim opcijama.

⁴EC Impact Assessment Guidelines, European Commission, SEC (2005) 791, Brussels, 2005

⁵Ibid

Neregulativne opcije na primjeru registracije preduzeća:

Samoregulacija	Notarska komora Federacije BiH odriče se naknade za notarsku ovjeru potrebne dokumentacije za registraciju preduzeća, na primjer 10 notara u svakom kantonu rade pro bono u slučaju prve registracije
Koregulacija	Registarski sudovi prenose svoja ovlaštenja na Privrednu komoru
Informativne i edukativne kampanje	Kampanje se provode za udruženja poslodavaca, predstavnike civilnog sektora sa detaljnim opisom koraka i potrebnih dokumenata, nadalje, edukacija sudskog osoblja usmjerena na uspostavljanje jednoobrazne registracije u svim sudovima
Ekonomski instrumenti	Različite vrste subvencija- niže naknade za prvu registraciju

U ovoj fazi je neophodno suziti krug opcija koje će biti predmet procjene uticaja. Pošto je proces definisanja opcija kontinuiran i veoma informativan, cilj je odrediti karakteristike svake od raspoloživih opcija, kako bi se one mogle razlikovati. Neophodno je prikupiti dovoljno informacija temeljem kojih će se objasniti zašto su odabrane određene opcije za procjenu uticaja, a zašto su druge otpale. Sve predložene opcije se u ovom procesu posmatraju u odnosu na kriterije prikazane u Grafikonu 6:⁶

Grafikon 6: kriteriji koje moraju ispunjavati opcije

Konačna lista za procjenu uticaja propisa obično uključuje najmanje tri različite opcije: svaka od njih je moguća i izvodiva. Obavezna je opcija "status quo" opciju, odnosno opcija koja se odnosi na trenutnu situaciju. Ostale predložene opcije ili se odnose na rješavanje problema postepeno, ili se sastoje od potpuno drugačijeg pristupa u rješavanju problema.

U skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima, preduzeća se upisuju u javne registre koje vode registarski sudovi. Registracija je zakonom definisan proces unosa podataka i pravnog statusa u javni registar koji je u nadležnosti registarskih sudova u FBiH. Međutim, taj postupak je komplikovan, skup i spor, stvarajući određene prepreke za strana ulaganja i pokretanje poslovanja. Nadalje, preces registracije je propisan i Zakonom o registraciji poslovnih subjekata i iako ova dva zakona propisuju isti postupak, oni su u koliziji, stvarajući pravnu nesigurnost i različito postupanje unutar samih sudova. Procjena uticaja propisa prepoznaje tri opcije:

- **Opcija 1** - status quo, Zakon o privrednim društvima i Zakon o registraciji poslovnih subjekata ostaju isti, bez izmjena i dopuna,
- **Opcija 2** - prečistiti odredbe ovih zakona u određenim dijelovima, dio koji definiše postupak registracije i uvodi izmjene i dopune koje će djelimično pojednostaviti postupak,
- **Opcija 3** - provesti sveobuhvatnu reformu datog pravnog okvira koji će unaprijediti postupak registracije kroz smanjenje potrebne dokumentacije, vremena i troškova, smanjenje broja procedura u okviru postupka, uvođenjem prikupljanja dokumenata po službenoj dužnosti i osiguranja pravne sigurnosti.

3.4 Faza 4 – Analiza predloženih opcija

Cilj analize predloženih opcija je prikazivanje pozitivnih i negativnih efekata svake od opcija, odnosno u okviru ove faze se nastoje predvidjeti sve (željene ili neželjene) posljedice predloženih opcija. Ovaj proces obuhvata tri koraka – identifikaciju uticaja, kvalitativnu procjenu relevantnosti, te kvalitativnu i kvantitativnu analizu uticaja.

Treći korak: Uspješna kvalitativna i kvantitativna analiza uticaja

Drugi korak: Kvalitativna procjena najznačajnijih uticaja

Prvi korak: Identifikacija uticaja

Izvor: EC Impact Assessment Guidelines

3.4.1 - Identifikacija svih direktnih i indirektnih uticaja (ekonomskih, socijalnih i okolišnih), kao i identifikacije ciljnih grupa

Ekonomski uticaji obuhvataju kriterije vezane za konkurentnost i priliv investicija, ekonomski rast, finansijske efekte održivost, ciljeve društvenog i regionalnog razvoja, makroekonomsko okruženje. Socijalni uticaji su vezani za pitanja zaposlenosti i tržišta rada, kvalitet radnog mjesta, socijalnu uključenost i zaštitu posebno ranjivih društvenih grupa, ravnopravnost spolova, zaštitu osobnih podataka, javno zdravlje, kriminal i terorizam, dostupnost socijalne zaštite, zdravstvenih i obrazovnih sistema, kultura i slično. Uticaji koje se odnose na oblast okoliša obuhvataju pitanja vezana za klimu, korištenje energije, obnovljive i neobnovljive izvore energije, kvalitet zraka, vode, mora i vodnih resursa, kvalitet tla, bioraznolikost, upotrebu zemljišta, upravljanje otpadom, rizike i zaštitu od industrijskih postrojenja, zaštitu i sigurnost stočne hrane, zaštitu od uticaja genetski modificiranih organizama, te hemikalija.

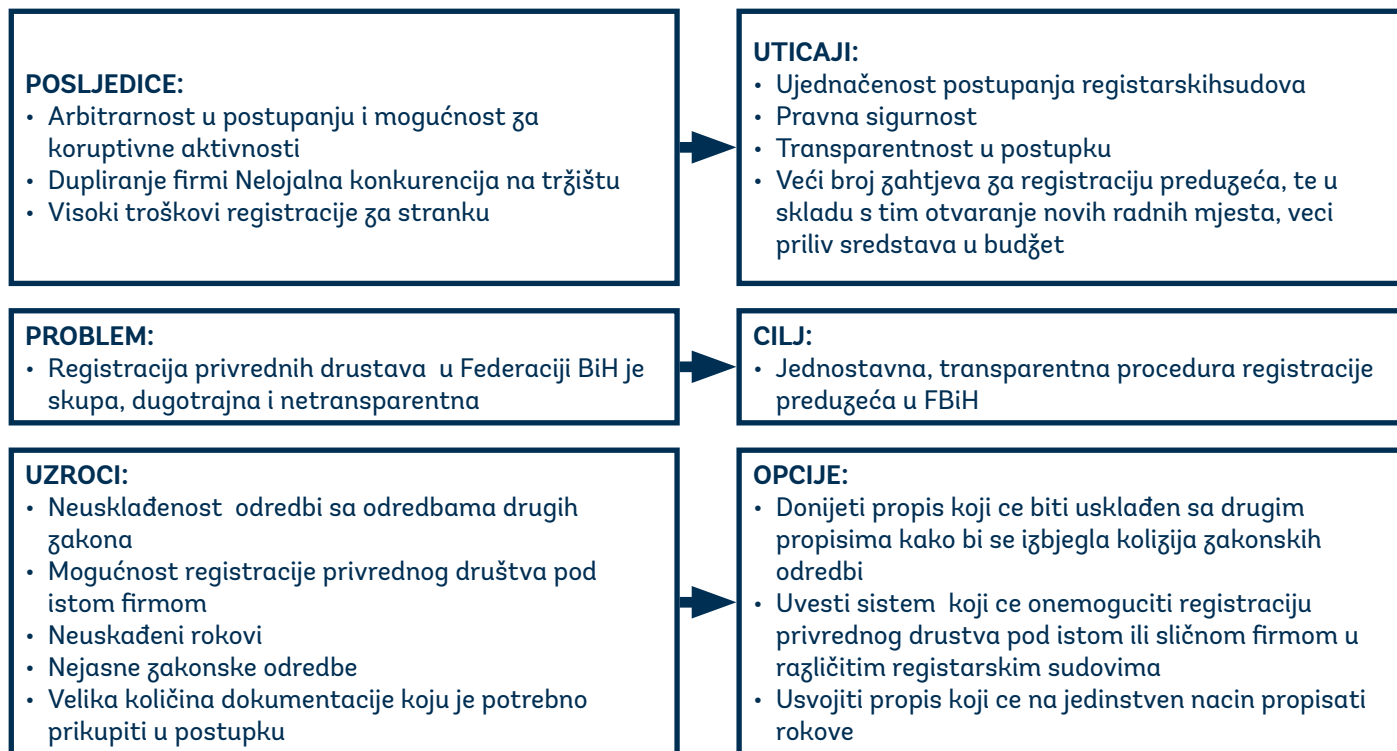
U Aneksu 3 je sadržan pregled pitanja po oblastima, koji služe kao osnova za identifikaciju ovih uticaja. Suština ovih pitanja nije da se odgovori na njih jednostavno sa „da“ i „ne“, već da se detaljnije objasni kakav uticaj mogu imati na ove oblasti.

Pored ove tri dimenzije, ključno je identifikovati uticaj na različite grupe u društvu. Opcije koje bi bile dobre za društvo u cjelini mogu ostati po strani, ako se ne razmotre uticaji na pojedinačne grupe unutar društva, te stoga treba sagledati:

- uticaje na različite društvene i ekonomske grupe, pri čemu upravo jasna razlika između onih koji su u povoljnijem položaju i onih koji su u nezavidnom položaju doprinosi do kreiranja boljeg rješenja, odnosno može usmjeriti ka drugačijem pristupu problemu ili uključivanju nekih dodatnih elemenata s ciljem ublažavanja rizika,
- uticaj na postojeće nejednakosti i razlike, pri čemu se uzimaju u obzir regionalne karakteristike ili pitanje ravnopravnosti spolova; u ovom segmentu se nastoji identifikovati da li data opcija može dugoročno doprinijeti otklanjanju postojeće nejednakosti.

Kod utvrđivanja uticaja i ciljnih grupa neophodno je identifikovati i povezanost uzroka i efekata koje imaju. Treba jasno navesti u kojem obimu predložene opcije doprinose ostvarenju postavljenih ciljeva. Također treba sistematski prikazati povezanost uticaja i ciljnih grupa, te vremenskog raspona u okviru kojeg ti uticaji dolaze do izražaja. Ovom prilikom bi od koristi mogao biti i takozvani „uzročni model“²²: polazi se od „dna“ prema „vrhu“ pri čemu se prvo identifikuju uticaji koji nastaju kao posljedica postizanja ciljeva. Upravo su ti uticaji osnova za naredne korake, odnosno slijedeći set uticaja i tako redom. Ukoliko se grafički prikaže ovaj postupak (grafikon 7), dobijamo jasnu sliku o uzročno-posljedičnim vezama predloženih opcija, te njihovim uticajima. Što je model razrađeniji i uključuje više opcija, stvara se jasnija, sveobuhvatnija slika o svim mogućim uticajima.

²²Ibid

Grafikon 7: Uzročni model registracije preduzeća u FBiH

3.4.2 - Sprovesti analizu u odnosu na postojeće stanje uz upotrebu kvalitativnih i kvantitativnih (po mogućnosti monetarnih) pokazatelja

U prethodnom postupku su veoma brzo i jednostavno identifikovani mogući uticaji, ipak neće svi biti predmet detaljnije analize i procjene. Uzročno-posljedični model je doprinio formiranju osnove, iz koje se biraju najrelevantnije opcije koje će biti predmet detaljnije analize. Tu spadaju opcije koje mogu riješiti definisani problem, koje su troškovno opravdane, koje su najproporcionalnije datom problemu, koje su efikasne u postizanju željenog cilja, koje se uklapaju u šire ciljeve i politike, te koje su prihvatljive za sve uključene strane.

S tim u vezi, neophodno je utvrditi slijedeće:

- stepen vjerovatnoće da će doći do određenog uticaja (nizak, srednji, visoki) temeljen na pretpostavkama o elementima koji su van kontrole onih koji upravljaju procesom, a koji mogu doprinijeti da se pomenuti uticaj desi,
- značaj svakog od navedenih uticaja (manji, sredni, veći) uzimajući u obzir uticaj koji se kreira na ponašanje ciljnih grupa u datom kontekstu, te da li se taj uticaj može otkloniti i povratiti na staro stanje,
- važnost uticaja temeljem ova dva elementa (od niske vjerovatnoće/malog značaja do visoke vjerovatnoće/velikog značaja).

Uticaji ovih regulativnih instrumenata i troškovi obično zavise od toga da li se zaista implementiraju, a ne samo kako se implementiraju. Stepem vjerovatnoće da će se ostvariti usklađenost sa zakonom određuje ustvari vjerovatnoću odnosno rizik da će doći do određenog uticaja.

Prikupljanjem informacija o mogućim uticajima na ekonomiju, društvo i okoliš kreirali smo osnovu za kvalitativnu analizu svake od opcija. Ukoliko utvrdimo da pojedine opcije mogu predstavljati rješenje datog problema uz prihvatljive troškove, neophodno je uporediti sve troškove i koristi svake od opcija pojedinačno. U narednoj fazi se prikupljaju podaci za kvantitativnu i monetarnu analizu opcija. Kvantitativnom analizom se definišu troškovi promjena nastalih primjenom predloženih opcija. Govoreći o troškovima, važno je naglasiti da postoje različite vrste troškova:

- **Direktni** - koje poslovni subjekti i građani snose kada postupaju u skladu s propisom, odnosno koje snose različite javne ustanove (ministarstva, agencije, zavodi, itd) za administriranje, primjenu propisa, edukacije, itd;
- **Indirektni** - koji obuhvataju promjenu strukture, kvaliteta, produktivnost, kao što su vrijeme, uvođenje novih zahtjeva i slabljenje efikasnosti (broj zaposlenih, plaće), definišu se i kao oportunitetni troškovi.

Cilj je prikupiti što više kvantitativnih informacija kako bi se identifikovala i veličina problema, te troškovi poduzimanja opcije i utvrdila očekivana korist te opcije. Postoji nekoliko različitih modela pomoću kojih se utvrđuje kvantitativni efekat predloženih opcija.²⁸ Analiza troškova i koristi (CBA) i Analiza efikasnosti troškova i Model standardnog troška (SCM). Svaka od ovih metodologija je opisana i objašnjena u Aneksu 4 ovog priručnika.

²⁸ EC Impact Assessment Guidelines, European Commission, SEC (2005) 791, Brussels, 2005, and Int/OECD Introductory Handbook for Undertaking Regulatory Impact Analysis (RIA), OECD, Paris, 2008

S ciljem ublažavanja rizika i posljedica, neophodno je:

- identifikovati rizik, odnosno objasniti izvor, prirodu rizika i posljedica koje bi mogao imati,
- odrediti stepen vjerovatnoće da će se određeni rizik i ostvariti,
- ispitati mogući uticaj tog rizika na predloženo rješenje,
- definisati načine za ublažavanje identifikovanog rizika, bilo da se odnose na smanjenje intenziteta efekata samog rizika ili otklanjanje mogućnosti da se rizična pojava i dogodi

pored utvrđivanja samih rizika, veoma je važno voditi računa o svim vanjskim faktorima. Naime, pretpostavke koje koristimo prilikom provođenja analize uticaja propisa mogu biti podložne promjenama koje se dešavaju uslijed djelovanja tih vanjskih faktora. S tim u vezi neophodno je i utvrditi osjetljivost predloženih opcija na te promjene, odnosno kako bi se opcije mijenjale, ako dođe do promjena u nekim ključnim paramterima. Obično se identifikuju kritične tačke, odnosno koji parametar se mora i na koji način promijeniti, da bi došlo do promjene kod opcija.

U ovoj fazi, nakon izvršenih pojedinačnih analiza, neophodno je nakon svake od opcija jasno i precizno navesti njene prednosti i nedostatke.⁹

⁹ EC Impact Assessment Guidelines, European Commission, SEC (2005) 791, Brussels, 2005,

Opcija	Prednosti	Nedostaci
Opcija 1 – status quo	<ul style="list-style-type: none"> • nadležni organi nastavljaju primjenjivati Zakon kao i do sada • nadležni organi su u skorije vrijeme ubrzali proces 	<ul style="list-style-type: none"> • veoma kompleksan i skup process • rokovi i zakonske odredbe nisu usklađeni i jasni, stvara se pravna nesigurnost i netransparentnost • u pojedinim procedurama nije utvrđena nadležnost • ne pravi se razlika između registracije i početka obavljanja djelatnosti • nema kriterija za pokretanje poslovnih aktivnosti • postoje različiti propisi- koji kao takvi nisu naklonjeni stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora (osnivački kapital, poslovnice i sl.)- u Republici Srpskoj, osnivački kapital je smanjen na 1 KM, u regionu isto tako, što doprinosi stvaranju nejedinstvenog ekonomskog prostora i slabljenju konkurentnosti Federacije BiH
Opcija 2	Veća pravna sigurnost i transparentnost	<p>Nema suštinskog unaprjeđenja zakonodavstva, samo prečišćena verzija postojećeg okvira, ne uključuje značajne promjene</p> <p>Propis ostaje u sukobu</p>
Opcija 3	<ul style="list-style-type: none"> • Potreban je novi zakonski okvir. Mora biti u skladu sa Nomotehničkim pravilima za izradu zakona i drugih propisa FBiH ako se mijenja više od 1/3 Zakona. Imajući u vidu da je više od 50% teksta zakona pretrpilo izmjene i dopune, potreban je novi Nacrt zakona. • Jasan, precizan i usklađen zakonski okvir koji će eliminirati sve postojeće nedostatke, omogućiti modernizaciju i unapređenje ovog propisa, to će dovesti do pravne sigurnosti, transparentnosti i jačanja konkurentnosti na tržištu FBiH. U isto vrijeme to rješava zahtjeve postavljene od strane Evropske komisije u kontekstu procesa stabilizacije i pridruživanja, te usklađivanja s drugim međunarodnim standardima. • Jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BIH, usvajanjem jasnih odredbi Zakona o privrednim društvima, te usklađivanjem određenih parametara (visina osnivačkog uloga, kriteriji za početak obavljanja djelatnosti, upotreba notarski ovjerene dokumentacije, itd) • Ubrzan i jednostavniji postupak upisa u Registar društava, niži troškovi, smanjit će se vrijeme trajanja postupka, smanjit će se količina neophodne dokumentacije. • Manje radno opterećenje za uposlenike nadležnih institucija uz otklanjanje nedoumica oko nadležnosti i uloge u procesu registracije. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksnost u osiguranju sprovođenja cjelokupne reforme, uslijed potrebe za izmjenom brojnih zakona i podzakonskih akata koji su vezani za Zakon o privrednim društvima, kao sistemski zakon. • Nedostatak političke volje i spremnosti nadležnih tijela • Složenost u edukaciji državnih službenika o uvođenju novih praksi • Otpor državnih službenika

3.5 Faza 5 – Upoređivanje predloženih opcija i priprema izvještaja o postupku procjene

Nakon provedenih analiza, poredimo sve međusobno povezane opcije, uzimajući u obzir prethodno postavljene kriterije, te pozivajući se jasno na sve prednosti i nedostatke. Cilj je na osnovu ovih poređenja doći do odluke o najprihvatljivijoj opciji, stoga:

- mjerimo pozitivne i negativne uticaje svih opcija na bazi prethodno postavljenih kriterija,
- prikazujemo pojedinačne rezultate svake od opcija,
- dajemo komparativni prikaz opcija temeljem uticaja ili ciljnih grupa, i
- predlažemo najpovoljniju opciju.

Nekada nije moguće dati jasnu preporuku koja je najpovoljnija opcija, te se u tim slučajevima opcije rangiraju po različitim kriterijima. Ključno je izabrati sprovodivo rješenje, odnosno rješenje koje podrazumijeva i instrumente za implementaciju. Temeljem svih prikupljenih podataka pristupa se popunjavanju obrasca za skraćeni postupak procjene (Aneks 1) ili pripremi izvještaja o sveobuhvatnom postupku procjene uticaja propisa po Obrascu za sveobuhvatni postupak (Aneks 2).

3.6 Faza 6 – Praćenje i evaluacija

Posljednja faza u procesu procjene uticaja propisa je definisanje načina praćenja i evaluacije primjene propisa nakon njegovog usvajanja. Praćenje se odnosi na primjenu propisa, odnosno da li se propis efikasno primjenjuje, da li se poštuje. Zahvaljujući praćenju, donosioci odluka imaju uvida da li je postupak usvajanja propisa bio adekvatan, te da li se može na neki način unaprijediti. Također se stvara mogućnost provjere provođenja propisa sa ciljnim grupama, odnosno provjere da li je ostvaren željeni cilj u praksi. Evaluacija podrazumijeva ex'post procjenu rezultata koji nastaju primjenom novog propisa. Koriste se svi indikatori koji su korišteni u ex-ante analizi, te se utvrđuje u kojoj mjeri su procijenjeni troškovi i koristi bili ispravni i u kojoj mjeri su doprinijeli rješavanju problema. U ovoj posljednjoj fazi postupka procjene uticaja propisa je upravo cilj obezbijediti neophodne podatke za ex-post analizu. Veoma je važno identifikovati sve elemente potrebne za kasnije praćenje i evaluaciju. Ključna pitanja u ovoj fazi na koja je potrebno odgovoriti su:

- kada se počinje sa praćenjem i u okviru kojih vremenskih intervala?
- koja institucija je odgovorna za praćenje i evaluaciju?
- ko snosi troškove praćenja i evaluacije?
- na koji način će se rezultati praćenja i evaluacije komunicirati vladi, javnom sektoru, te ostalim zainteresiranim stranama?

19

Reformisan proces registracije preduzeća u Federaciji BiH će biti praćen na godišnjem nivou i to u narednoj godini u odnosu na godinu u kojoj novi zakon stupi na snagu (podaci će biti prikupljeni u 2015. godini ako zakon stupi na snagu u 2014. godini). Nadležna ministarstva će biti nosioci ovih aktivnosti (Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije i Federalno ministarstvo pravde kroz registarske sudove) i obezbijediti finansijska sredstva u godišnjim planovima rada. Vlada i druge zainteresovane strane će biti informisane putem službenog izvještaja koji se jednom godišnje podnosi Vladi.

3.7 Prikupljanje podataka

Pošto je RIA sistematski proces utvrđivanja i testiranja očekivanih efekata predloženih propisa, veoma je važno od samog početka odgovarajuću pažnju i energiju usmjeriti na prikupljanje podataka kojim će se ti efekti potkrijepiti. Prikupljanje podataka je kontinuirana faza cjelokupnog procesa, odnosno ona traje od samog pokretanja RIA postupka, do pripreme završnog izvještaja. Jasno je da je riječ o aktivnosti koja zahtijeva dosta vremena i sredstava. Prikupljanje podataka se vrši na različite načine, a veoma bitan mehanizam je postupak konsultacija, objašnjen ispod.

Prilikom definisanja problema, neophodno je prikupiti podatke i informacije kojim će se potvrditi postojanje problema, odnosno koji su direktno povezani s identifikovanim posljedicama. Npr. Za proces registracije su prikupljeni podaci o broju novoregistrovanih poslovnih subjekata u FBiH (1356), zatim podaci o trajanju postupka registracije za svaki od tih subjekata, zatim lista tražene dokumentacije, itd. Nakon definisanja mogućih opcija, prikupljaju se dodatni podaci, kako bi se mogao što preciznije predstaviti i efekat datih opcija. Podaci se prikupljaju za svaku od opcija. U okviru ove faze se prikupljaju i kvantitativni podaci koji će se direktno koristiti za jednu od kvantitativnih analiza. Tako u kontekstu registracije poslovnih subjekata u FBiH, prikupljeni su podaci koliko opterećenje poslovnoj zajednici predstavlja obaveza dostavljanja notarski ovjerenih dokumenata – prikupljeni su podaci o notarskim tarifama koje se primjenjuju u ovom segmentu.

Općenito, prikupljeni podaci se mogu klasifikovati kao direktni i indirektni.¹⁰ Direktni su podaci prikupljeni putem anketa i intervjua isključivo kreiranih u svrhu ostvarenja jednog od postavljenih ciljeva. Npr. Kako bi se prikupili podaci o stvarnom trajanju procesa registracije, napravljen je upitnik za poslovne subjekte registrovane u 2012. godini u okviru kojeg oni odgovaraju na pitanja vezana za trajanje samog postupka registracije, odnosno vrijeme neophodno za registraciju na sudu. Indirektni su obično podaci koje smo prikupljali za neke ranije analize ili koji su dostavljeni ranije, u okviru nekih drugih procesa. Najčešće se i koriste indirektni podaci jer su to obično informacije sadržane u različitim godišnjim izvještajima javnih institucija (Agencija za statistiku, godišnji izvještaj o radu Vlade, Izvještaj o radu ministarstava, izvještaji Centralne banke, itd.).

Prilikom prikupljanja podataka mogu se javiti i određeni rizici koji su uglavnom vezani za kvalitet podataka. Naime, u praksi se dešava da neke javne baze podataka nisu redovno ažurirane, te da ne sadrže najnovije podatke. Dalje, ukoliko se podaci prikupljaju putem anketa, dešava se da ispitanici (fizička lica, poslovni subjekti, udruženja, itd.) uveličaju stepen opterećenosti, odnosno navode veće troškove, duže trajanje pojedinih postupaka, naglašavaju neefikanost nadležnih službenika, zanemaruju nepotpunost dokumentacije, itd. Ipak, kvalitet prikupljenih podataka je ključni element samog postupka procjene, odnosno ukoliko se ne prikupi dovoljno podataka ili ti podaci ne odgovaraju kvalitetom, sama analiza efekata ne može odgovoriti zadatim standardima.

3.8 Konsultacije

Iako su Uredbom definisane kao jedna od faza procjene uticaja propisa, važno je naglasiti da se konsultacije vrše tokom cjelokupnog procesa. Konsultacije treba da budu provedene što je prije moguće, s obzirom da se na taj način dolazi do podataka o analizi troškova, koristi i uticaja. Nezavisno od toga da li su formalne ili ne, konsultacije treba da obezbijede što je moguće veći broj različitih stavova ključnih interesnih grupa. Faza konsultacija počinje sa samom definicijom problema, ali se proteže tokom cijelog procesa procjene uticaja propisa. U FBiH u skladu sa Uredbom o pravilima za učešće zainteresovane javnosti u postupku pripreme federalnih pravnih propisa i drugih akata („Službene novine Federacije BiH“, broj 51/12) obrađivač u procjeni uticaja propisa provodi međuinstitucionalne konsultacije na vertikalnom i horizontalnom nivou kao i konsultacije za zainteresovanom javnosti. Zainteresovana javnost u smislu ove uredbe su: građani, organizacije civilnog društva, predstavnici akademske zajednice, komore, javne ustanove i druga pravna lica koja obavljaju javnu službu ili na koja mogu uticati pravni propisi i drugi akti koji se donose.

Konsultacije se trebaju na vrijeme planirati, te obuhvatiti cjelokupan proces pripreme propisa, odrediti cilj konsultacija, sve relevantne ciljne grupe, mehanizme za konsultaciju, definisati dinamiku i dokumente koji su rezultat faze konsultacija. Prilikom utvrđivanja cilja konsultacija, neophodno je precizirati, da li je cilj prikupljanje novih ideja ili provjera i potvrda ranije prikupljenih činjenica. Imajući ovo u vidu, konsultacije se mogu provoditi na različite elemente procesa procjene uticaja, npr. na samu definiciju problema, uzroke i posljedice, postavljene ciljeve, kasnije na identifikovane opcije i slično. Mehanizmi za provođenje konsultacija su različiti, pri čemu određeni standardi moraju biti ispunjeni.

Standard A - Ponuditi jasan i jezgrovit konsultativni dokument koji uključuje sve neophodne informacije

Standard B - Konsultovati sve odgovarajuće ciljne grupe

Standard C - Osigurati odgovarajući publicitet i izabrati alate prilagođene ciljnim grupama

Standard D - Ostaviti dovoljno vremena za učešće

Standard E - Osigurati potvrdu prijema komentara i pružanje povratnih informacija

Izvor: EC Impact Assessment Guidelines

S obzirom da su dinamičan proces, konsultacije uključuju nekoliko koraka na osnovu kojih se dolazi do novih informacija, lakše identifikuju ciljne grupe i prepoznaju njihove potrebe. Najčešće se koriste sljedeći alati za konsultovanje: radne grupe za procjenu uticaja propisa, prezentacije, okrugli stolovi, sastanci, rasprave u medijima, fokus grupe, radionice, itd. U FBiH učešće zainteresovane javnosti obuhvata četiri stepena:

- 1. Informiranje** - federalni organi informiraju građane prema svom nahođenju ili građani dolaze do informacija vlastitom inicijativom,
- 2. Konsultacije** - Vlada ili federalni organi traže i primaju povratne informacije od građana odnosno zainteresovane javnosti u postupku donošenja pravnih propisa i drugih akata,
- 3. Uključivanje** - predstavnici zainteresovane javnosti su aktivno uključeni u izradu pravnih propisa ili drugih akata kroz članstvo u drugim tijelima, i
- 4. Partnerstvo** - najviši stepen saradnje Vlade i predstavnika zainteresovane javnosti u procesu donošenja pravnih propisa i drugih akata, a isto se osigurava potpisivanjem sporazuma o partnerstvu.

Konsultacije nose sa sobom i određene rizike. Primjerice, u slučaju javnih rasprava i učešća javnosti u pripremi propisa, veoma je važno imati na umu da nisu uvijek sve zainteresovane strane podjednako u mogućnosti da iskažu jasno svoje stavove, ili da se pojave pristrasni stavovi kada su u pitanju upitnici sa zatvorenim pitanjima ili internet bazirane ankete. Ključno je držati se principa da konsultacije nisu zamjena za analizu nekog pitanja.

¹⁰ EC Impact Assessment Guidelines, European Commission, SEC (2005) 791, Brussels, 2005,

Šta izbjegavati tokom provođenja konsultacije?

Postizanje konsenzusa tek u toku javne rasprave

Konsultovanje isključivo interesnih grupa

Sprovođenje samo "ex-post" konsultacija

Prednost konsultacije

- Transparentnost
- Pojednostavljen postupak dolaska do podataka
- Saznanje kako subjekti koji su predmet regulacije, eksperti i druge zainteresovane strane gledaju i procjenjuju određene probleme i koji je njihovo mišljenje o mogućim promjenama
- preciznije definisanje problema i bolji uvid u moguće alternative i posljedice prijedloga propisa

Smetnje za dobre konsultacije

- Otpor prema konsultacijama
- Netransparentan proces donošenja propisa
- Nedostatak potrebnog vremena i potrebnih resura
- Loša organizacija postupka konsultacije

IV - Zaključak

Vlada FBiH je usmjerena na jačanje pravnog okvira u smislu donošenja i poštovanja propisa. Ovo je bio glavni razlog za institucionaliziranje procjene uticaja propisa s obzirom da je isti već institucionaliziran u regionu i već je pokazao značajne rezultate. U Republici Srpskoj skraćena procjena uticaja propisa je obavezna za sva ministarstva u Vladi Republike Srpske koji su dužni da provode skraćenu procjenu uticaja propisa prilikom pripreme novih propisa. Ovo je dovelo do koordiniranog pristupa u izradi propisa i ojačalo učinkovitost i efikasnost svih zainteresovanih strana. Sveobuhvatna procjena uticaja propisa je primijenjena na izmjene propisa, kao što je Zakon o turističkim naknadama, Radno pravo i slično. Na primjer, jednošalterski sistem registracije poslovanja je uveden u Republici Srpskoj nakon sveobuhvatne procjene uticaja propisa koja je rezultirala izmjenama u više od 20 zakona i podzakonskih akata u 2013. godini. U Srbiji je osnovana Kancelarija za regulatornu reformu i procjenu uticaja propisa te su svi nacrti zakona predmet procjene uticaja propisa u zadnje četiri godine. Slično je i u Hrvatskoj gdje je jedinica za procjenu uticaja propisa dio Ureda za zakonodavstvo koji posluje u skladu sa Zakonom o procjeni uticaja propisa i odgovarajućim uredbama- svi nacrti propisa (zakoni i uredbe) su predmet procjene uticaja propisa i na ovaj način je olakšan pripremni proces za ulazak u EU. Svi ovi primjeri potvrđuju glavne prednosti ovog sistema. Oni se u prvom redu ogledaju u jačanju efikasnosti javne uprave i efikasnijem provođenju i poštovanju zakonskih okvira, pored ovog, ove prednosti se ogledaju u koordinaciji različitih javnih politika, dobroj međuinstitucionalnoj saradnji, troškovima i uticajima ovih politika.

Aneks 1- Obrazac za skraćenu procjenu uticaja propisa

Naziv aktivnosti	Izrada teksta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak
Naziv nacrta/prijedloga propisa	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak
Datum	03.12.2014. godine
Obrađivač	Federalno ministarstvo finansija
I - Usklađenost nacrta/prijedloga propisa sa strateškim dokumentima i Programom rada Vlade FBiH i Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine	
Da li je nacrt/prijedlog propisa u skladu sa strateškim dokumentima i programom rada Vlade FBiH i Parlamenta Federacije BiH? Odgovor: Da, propis je u skladu sa Strategijom razvoja FBiH za period 2010. godina-2020- godina Programom rada za period 2012. godina, 2014. Godina.	
Da li je nacrt/prijedlog propisa povezan za druge važeće propise ili ima efekta na druge važeće propise? Ako DA, navedite koje: Da, sa <ul style="list-style-type: none"> • Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak (sa izmjenama i dopunama) • Zakonom o fiskalnim sistemima i • Zakonom o igrama na sreću 	
II - Ocjena trenutnog stanja i ciljevi koji se žele postići nacrtom/prijedlogom propisa	
1) Koji je osnovni problem? Zašto postojeće stanje nije zadovoljavajuće? Odgovor: Nepostojanje ravnopravnog položaja za fizička lica-povratnike (koja su ostvarila povratak iz Federacije BiH u RS i Distrikt Brčko) i druga fizička lica koja imaju prebivalište na području RS i Distrikta Brčko, kada je u pitanju umanjenje porezne osnovice i ostvarivanje prava na osnovni lični odbitak i druge odbitke koji su prema dosadnašnjim propisima bili priznati isključivo rezidentima FBiH.	
2) Koji cilj se želi postići? U kojoj mjeri se očekuje da će nacrt/prijedlog propisa riješiti definirani problem i u kojem periodu? Odgovor: Cilj je uspostavljanje ravnopravnog položaja za fizička lica-povratnike (koja su ostvarila povratak iz Federacije BiH u RS i Distrikt Brčko) i druga fizička lica koja imaju prebivalište na području RS i Distrikta Brčko, kada je u pitanju umanjenje porezne osnovice i ostvarivanje prava na osnovni lični odbitak i druge odbitke koji su prema dosadnašnjim propisima bili priznati isključivo rezidentima FBiH.	
III - Proces konsultacija	
1. Navedite sve subjekte s kojima ste se konsultovali i način na koji ste vršili konsultacije (javna rasprava, pisani komentari, itd.) 2. Koji su rezultati konsultacija i da li su uticali na sadržaj novog propisa? Odgovor: Javna rasprava nije bila održana, jer za istom nije bilo potrebe, i treba imati u vidu da je propis direktno išao kao Prijedlog, jer je išao po skraćenoj proceduri.	
IV - Alternativna rješenja – identifikacija opcija	
1) Navedite opcije koje ste razmatrali, a kojima se može riješiti definirani problem i ostvariti cilj. Kratko opišite rezultate analize svake od tih opcija. Normativno rješenje: <ol style="list-style-type: none"> 1. Izmijeniti i dopuniti tekst postojećeg Zakona o porezu na dohodak 2. Sistemski unaprijediti odredbe Zakona, odnosno izvršiti reformu Zakona, usvajanjem novog teksta Zakona. 	
2) Objasnite zašto je izabrana opcija najpovoljnija za rješenje problema. Odgovor: Kao rezultat analize uticaja propisa preporučuje se izmjena i dopuna postojećeg Zakona o porezu na dohodak, s obzirom da će ista značiti rješenje postojećeg problema sa sva fizička lica-povratnike (koja su ostvarila povratak iz Federacije BiH u RS i Distrikt Brčko) i druga fizička lica koja imaju prebivalište na području RS i Distrikta Brčko.	
V - Uticaj odabranog rješenja problema na privredu, društvo i okoliš	
1a) Da li se nacrt/prijedlog propisa utiče na poslovno okruženje? Da li kreira dodatna administrativna opterećenja? Da li utiče na rad malih i srednjih preduzeća i obrtnika? Da li će imati uticaja na funkcioniranje tržišta i konkurenciju? Odgovor: Da, ovakvom reformom, odnosno izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak se posebno naglašava da se isplaćeni iznos po osnovu zatezne kamate neće smatrati oporezivim prihodom po osnovu nesamostalne djelatnosti.	
1b) Koji su finansijski efekti nacrta/prijedloga propisa? Da li utiče na operativne troškove i obavljanje poslovanja? Da li utiče na priliv sredstava u javne budžete? Odgovor: Da, prema članu 9. Izmjena i dopuna Zakona o porezu na dohodak, zaposlenicima-rezidentnim poreznim obveznicima koji dohodak ostvaruju kod poslodavaca pravnih i fizičkih lica koja imaju sjedište na području FBiH, akontacija poreza na dohodak od nesamostalne djelatnosti obračunava se i plaća na poreznu osnovicu koju čini svi oporezivi prihodi od nesamostalne djelatnosti koje zaposlenik ostvario kod tog poslodavca u tom mjesecu, a umanjen za plaćene rashode iz člana 11. ovog zakona (Osnovnog zakona) i za iznos mjesečnih ličnih dohodaka iz člana 24. St. (1) i (2) ovog zakona (osnovnog zakona)	
2a) Da li nacrt/prijedlog propisa utiče na mogućnost zapošljavanja i tržište rada? Odgovor: Izmjene i dopune-ne.	
2b) Da li nacrt/prijedlog propisa tretira i pitanje ravnopravnosti spolova? Da li je obezbijedena socijalna uključenost i zaštita posebnih grupa? Da li se daje mogućnost pristupa zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti i obrazovanju? Odgovor: Zakon ne rješava direktno pitanje ravnopravnosti spolova, ali isto tako ne sadrži diskriminirajuće odredbe.	
3) Da li će nacrt/prijedlog propisa imati uticaje na okoliš? a) DA b) NE Objasnite:	
VI - Provođenje propisa	
1) Da li nacrt/prijedlog propisa precizira ko je odgovoran za njegovu primjenu i na koji način? Koji nivo vlasti je nadležan za primjenu? Ko vrši nadzor? Odgovor: Da, Federalno ministarstvo finansija kao obrađivač vrši nadzor nad njegovom primjenom.	
2) Da li je nacrt/prijedlog propisa usaglašen s drugim relevantnim propisima? Odgovor: Da, usklađen je sa Pravilnikom o primjeni Zakona o porezu na dohodak (sa izmjenama i dopunama) Zakonom o fiskalnim sistemima i Zakonom o igrama na sreću.	
3) Da li je prelazni period s postojećeg rješenja na novi nacrt/prijedlog propisa jasno definiran? Odgovor: Da, Zakon se primjenjuje osmog dana od objave u „Službenim novinama Federacije BiH“	

Aneks 2- Obrazac za sveobuhvatnu procjenu uticaja propisa

Naziv nacрта/prijedloga propisa	
Datum	
Obrađivač	
I - Identifikacija i definicija problema	
<p>U ovom poglavlju neophodno je identificirati i detaljno analizirati postojeći problem i razloge njegovog nastanka. Važno je precizirati koje interesne grupe su pogođene datim problemom, te utvrditi da li je riječ o povremenom ili stalnom problemu. U okviru ovog dijela analize, potrebno je odgovoriti na slijedeća pitanja:</p> <p>Zašto postojeće stanje nije zadovoljavajuće? Koje promjene je uzrokovao ovaj problem? Koji su osnovni uzroci i pokretači problema? Koji su rizici svojstveni datoj situaciji? Kako se problem razvijao tokom vremena? Šta se može desiti ukoliko se propis ne promijeni? Zašto postojeća situacija nije više održiva? Zašto je neophodna intervencija u ovoj oblasti?</p>	
II - Definiranje ciljeva	
<p>U ovom dijelu se prvo definiše opći cilj, a potom pojedinačni/specifični ciljevi koji će se razraditi u operativne. Ciljevi su u direktnoj vezi sa identificiranim problemom i njegovim osnovnim uzrocima. Svi ciljevi trebaju biti mjerljivi, odnosno kvantifikovani, izvodivi, ostvarljivi i realni. Svaki od ciljeva se vezuje za određeni period realizacije, odnosno precizira se vremenski okvir neophodan za izvršenje.</p>	
III - Definiranje alternativnih opcija	
<p>U ovom poglavlju neophodno je identificirati različite opcije, odnosno koji je osnovni pristup za ostvarenje cilja. Za sve moguće opcije, neophodno je utvrditi da li je riječ o normativnim ili nenormativnim mehanizmima. Nenormativna rješenja sadrže opciju „ne poduzimati ništa“. Tom opcijom se predviđa da će se postojeće stanje zadržati, te da nikakve nove aktivnosti neće biti poduzete s ciljem izmjene postojećeg stanja – dakle, ukoliko se procjena odnosi na postojeći zakonski okvir, ova opcija podrazumijeva zadržavanje postojećeg zakonskog okvira. Pored ovog, nenormativno rješenje može biti i opcija za rješavanje problema bez usvajanja novog ili izmjena postojećeg zakonskog okvira – promjena svijesti građana, interesnih grupa, djelovanje putem projekata, javnih kampanja i slično. Normativni mehanizmi podrazumijevaju postizanje definisanih ciljeva zakonskim okvirom, bilo da je riječ o izmjeni postojećeg okvira ili usvajanjem novog kojim će se uvesti novi način postizanja cilja. Svaku od ovih opcija je potrebno detaljno objasniti. U ovom dijelu se također utvrđuju okviri za mjerenje efikasnosti, efektivnosti i usklađenosti. Posebnu ulogu imaju finansijski efekti i efikasnost. Potrebno je naglasiti da li će troškovi primjene novog rješenja opravdati troškove novog propisa, odnosno neophodno je pokazati da će korist od rješenja biti veće od troškova izazvanih novim rješenjem.</p>	
IV - Analiza uticaja opcija	
<p>Za svaku od predloženih opcija se u ovom poglavlju identifikuje kakav uticaj ima u odnosu na polazno stanje. Uticaj se izražava kvalitativno i kvantitativno. U slučaju da uticaje nije moguće izraziti kvantitativno, neophodno je objasniti zašto. U ovom dijelu se prikupljaju podaci i utvrđuje se polazno stanje, odnosno polazne osnove (kvantitativno). Procjenjuje se trošak postojećeg stanja, koji se izražava, po mogućnosti, monetarno, pri čemu se uzimaju u obzir svi kvantitativni elementi – troškovi izdavanja dokumenata, naknade, takse, kvantificirano vrijeme službenika, podnosioca zahtjeva, itd. U ovom dijelu se identifikuje koje grupe su najviše pod uticajem datih opcija. Također se za svaku od predloženih opcija analizira ekonomski, socijalni i uticaj na životnu sredinu, te kako se isti reflektuju – koji uticaj imaju na makroekonomsku sliku, poslovnu zajednicu, potrošače, ekonomske odnose, društvo, rast i zapošljavanje, kreiranje radnih mjesta, prava i obaveze radnika, pitanja diskriminacije. Zdravstvo, socijalnu zaštitu, klimatske promjene, kvalitet zraka, vode, tla, itd. U okviru svake od opcija potrebno je analizirati koju vrstu administrativnih opterećenja, odnosno koje eventualne koristi i pojednostavljenja nosi sa sobom. U ovom dijelu se trebaju predstaviti dokazi da ova intervencija opravdava troškove. Potrebno je procijeniti sve ekonomske troškove za građane, poslovnu zajednicu, ali i javnu upravu, te utvrditi odnos koristi i troškova. Pored toga, neophodno je identifikovati koja vrsta pojednostavljenja je moguća, a nije sprovedena i zašto. U okviru ovog dijela neophodno je analizirati rizike i nesigurnosti koje se vezuju za svaku od opcija, uključujući i politički aspekt, prepreke u primjeni predloženih opcija i period transpozicije.</p>	
V - Poređenje alternativnih opcija	
<p>U ovom poglavlju je neophodno navesti pozitivne i negativne uticaje svake od opcija. Ukoliko je moguće, neophodno je kvantitativno uporediti sve opcije, odnosno, ukoliko je moguće prikazati objedinjene rezultate i rezultate za svaku od opcija pojedinačno. Potrebno je prikazati poređenje za svaku od opcija po segmentima. Za svaku od opcija treba detaljno izlistati njene prednosti i nedostatke, te tablerano prikazati kvantitativne podatke. Ukoliko je moguće i jasno, definisati odgovarajuću i najpovoljniju opciju.</p>	
VI - Konsultacije	
<p>U ovom dijelu se detaljno opisuje proces konsultacija vezanih za provođenje procjene uticaja. Konsultacije se provode s ciljem kreiranja što kvalitetnijeg rješenja. U ovom poglavlju neophodno je detaljnije obraditi slijedeće elemente:</p> <p>Cilj konsultacija, te kako su organizovane; detaljnije objašnjenje o učesnicima konsultacija, ciljnim grupama i svim zainteresiranim stranama; dinamiku održavanja (vremenski okvir u kojem su održane konsultacije, intenzitet, broj učesnika, itd.), popraćenost konsultacija (upitnici, mediji, web stranice i portali), te rezultate ovog procesa, odnosno stavove koji su izraženi tokom konsultacija.</p>	
VII - Praćenje i evaluacija	
<p>Nakon razmotrenih opcija, neophodno je utvrditi indikatore na osnovu kojih se može mjeriti napredak koji je rezultat usvojene opcije (pokazatelji uspješnosti), te utvrditi indikatore za evaluaciju primjene. Potrebno je definisati način na koji će se prikupljati neophodne informacije. Ovdje je potrebno opisati na koji način će se predložena opcija primjenjivati, te ko je odgovoran za primjenu i u kojem vremenskom okviru. Također je važno u ovom dijelu precizirati sve vremenske rokove za primjenu i glavne rezultate koji se žele postići, kako bi se omogućilo neometano praćenje i evaluacija.</p>	
VIII - Zaključak	
<p>U Zaključku je potrebno sažeto predstaviti ukupne rezultate provedene procjene uticaja propisa, osvrnuti se na analizu koristi i troškova, te rezultate konsultacija. S tim u vezi, navodi se odabrana alternativna opcija za rješenje datog problema i daje kao prijedlog Vladi na usvajanje. Veoma je važno da se odluka o alternativnoj opciji temelji na kriterijima da je ukupna neto korist datog rješenja premašila ukupne neto troškove.</p>	

Ekonomski uticaji na:	Ključna pitanja:
Konkurentnost, trgovinu i investicije	<p>Da li ova opcija ima uticaja na konkurentnost poslovnog okruženja u FBiH?</p> <p>Da li ova opcija incira protiv novih investicija?</p> <p>Da li je ova opcija otklanja prepreke za trgovanje?</p> <p>Da li ova opcija ima uticaja na kretanje roba, usluga, kapitala i radne snage?</p> <p>Da li ova opcija kreira neke prepreke za pružaoce usluga, isporučioce roba, da li kreira neloyalnu konkurenciju, doprinosi stvaranju monopola, i si?</p>
Operativni troškovi i poslovanje	<p>Da li ova opcija nameće dodatna prilagodavanja, usklađivanje sa propisima i transnacionalne troškove?</p> <p>Da li ova opcija utiče na troškove ili raspoloživost osnovnih materijala (sirovina, mašine, radne snage, energije)?</p> <p>Da li ova opcija utiče na pristup finansijskim resursima?</p> <p>Da li ova opcija utiče na investicioni ciklus?</p> <p>Da li ova opcija uzrokuje povlačenjem određenih proizvoda sa tržišta? Da li ograničava aktivnosti vezane za promo-ciju, marketing?</p> <p>Da li ova opcija podržava/strože rješavanje ovog pitanja? Da li može dovesti do prestanka rada poslovnih subjekata? Da li postoji mogućnost da se poslovni subjekti različitno tretiraju u sličnim situacijama?</p> <p>Da li ova opcija nameće nova administrativna opterećenja (dostavu dokumenata, izvještavanje, itd) poslovnim subjektima? Kakav je uticaj ovih administrativnih opterećenja na poslovne subjekte?</p>
Javne institucije	<p>Da li data opcija ima uticaja na budžet institucija?</p> <p>Da li iziskuje uspostavljanje nove ili restrukturiranje postojećih institucije?</p> <p>Da li kreira dodatno opterećenje javnim institucijama?</p>
Potrošači i građanstvo	<p>Da li ova opcija utiče na kretanje cijena na tržištu?</p> <p>Da li ova opcija utiče na kvalitet i dostupnost dobara i usluga na tržištu, te da li utiče na mogućnost izbora?</p> <p>Da li utiče na pitanja vezana za zaštitu potrošača?</p>
Makroekonomski aspekt	<p>Koji su efekti ove opcije dugoročno na ekonomski rast i zaposlenost?</p> <p>Da li ova opcija doprinosi poboljšanju poslovnog okruženja i jačanju tržišta?</p> <p>Da li utiče na makroekonomsku kretanja?</p> <p>Da li ova opcija utiče na određene sektore?</p> <p>Da li utiče na određene regije?</p>
Inovacije i istraživanja	<p>Da li opcija stimulira ili opstruira istraživanje i razvoj?</p> <p>Da li opcija podržava uvođenje i primjenu novih proizvodnih metoda, tehnologija i proizvoda?</p> <p>Da li opcija utiče na pitanja intelektualne svojine (patente, žigove, know-how)?</p> <p>Da li opcija unapređuje produktivnost/efikasnost resursa?</p>
Međunarodni odnosi	<p>Da li ova opcija utiče na trgovinske i investicijske tokove, te ekonomske odnose s drugim zemljama?</p> <p>Da li utiče na strane poslovne subjekte u FBiH?</p> <p>Da li ova opcija obuhvata i neke međunarodne standarde, zahtjeve EU ili neki regulatorni okvir?</p>
Imovinska prava	<p>Da li ova opcija utiče na imovinska prava (zemljište, pokretna imovina, materijalna sredstva)?</p> <p>Da li ova opcija ograničava prava na sticanje, prodaju ili upotrebu imovine?</p>
Socijalni uticaj na:	Ključna pitanja:
Zaposlenost i tržište rada	<p>Da li opcija doprinosi kreiranju novih radnih mjesta?</p> <p>Da li ova opcija direktno utiče na gašenje radnih mjesta?</p> <p>Da li ova opcija ima negativne posljedice za pojedine profesije, grupe zaposlenika ili samozaposlene?</p> <p>Da li utiče na potražnju za radnom snagom?</p> <p>Da li ima uticaja na funkcionisanje tržišta rada?</p>
Standardi i prava zaposlenih	<p>Da li ova opcija utiče na kvalitet radnih mjesta?</p> <p>Da li utiče na dostupnost daljih edukacija?</p> <p>Da li utiče na postojeće pravila i obaveze radnika?</p> <p>Da li opcija predviđa i minimum standarda za zaposlene?</p> <p>Da li opcija podržava ili ograničava restrukturiranje, promjene i tehnološke inovacije na radnim mjestima?</p>
Socijalna uključenost i zaštita pojedinih grupa	<p>Da li ova opcija utiče na pristup tržištu rada?</p> <p>Da li doprinosi smanjenju nejednakosti?</p> <p>Da li omogućava jednak pristup dobrima i uslugama?</p> <p>Da li ova opcija osigurava da je javnost na pravi način informirana o pojedinim pitanjima?</p> <p>Da li ova opcija značajno utiče na strane državljanke, djecu, žene, osobe s posebnim potrebama, nezaposlene, starije, političke stranke ili društvene organizacije, vjerske institucije, etničke, lingvističke ili vjerske manjine, azilante?</p>

<p>Jednak tretman, ne-diskriminacija</p>	<p>Da li ova opcija omogućava jednak tretman svima? Da li ova opcija utiče na ravnopravnost spolova? Da li ova opcija podrazumijeva različit tretman grupa ili pojedinaca po pitanju spola, rase, etničke pripadnosti, porijekla, jezika, vjerskih shvatanja, političkih ili drugih opredjeljenja? Da li indirektno nameće diskriminaciju?</p>
<p>Javno zdravstvo i sigurnost</p>	<p>Da li opcija utiče na zdravlje i sigurnost pojedinaca/gradjanstva, uključujući i životni vijek i smrtnost? Da li opcija povećava ili umanjuje opasnost od bio terorizma? Da li opcija povećava ili umanjuje rizike po zdravlje uslijed štetnih supstanci u prirodnom okruženju? Da li postoji uticaj na zdravlje uslijed pojačane buke, zagađenosti vode ili narušenog kvaliteta zemljišta u naseljenim područjima? Da li postoji uticaj na zdravlje uslijed primjene u upotrebi električne energije ili odlaganju smeća? Da li utiče na način života u smislu upotrebe duhana, alkohola ili bavljenja fizičkom aktivnošću? Da li postoje neki posebni efekti na određene rizične grupe (određene dobi, spola, mobilnosti, itd.)?</p>
<p>Pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti i obrazovnim sistemima</p>	<p>Da li ova opcija ima uticaja na usluge po pitanju kvaliteta i pristupa uslugama? Da li ima uticaja na obrazovanje i mobilnost radnika? Da li ima uticaja na pristup pojedinaca obrazovnim programima, bilo javnim bilo privatnim? Da li utiče na međugranično pružanje usluga, prekograničnu i saradnju u granicama područjima? Da li ova opcija utiče na finansiranje/organizaciju/pristup sistemima socijalne i zdravstvene zaštite?</p>
<p>Porodica, lični podaci</p>	<p>Da li ova opcija utiče na privatnost pojedinaca (uključujući stanovanje i komunikaciju)? Da li ova opcija utiče na porodični život ili na pravnu, ekonomsku i socijalnu zaštitu porodice? Da li ova opcija utiče na potrebu ličnih podataka pojedinaca ili pristup ličnim podacima?</p>
<p>Uticaj na okoliš:</p>	
<p>Kvalitet zraka</p>	<p>Da li ova opcija opdrazumijeva i uticaj na emisiju kiselih, eutrofijskih, fotohemijskih ili drugih štetnih zagađivača zraka koji mogu uticati na zdravlje ljudi?</p>
<p>Kvalitet vode</p>	<p>Da li ova opcija unapređuje ili umanjuje kvalitet vode? Da li ova opcija unapređuje ili umanjuje kvalitet voda u probalnom i obalnom području? Da li utiče na izvore pitke vode?</p>
<p>Kvalitet zemljišta</p>	<p>Da li ova opcija utiče na kiselost, kontaminaciju ili salinitet tla, te stepen erozije? Da li ova opcija dovodi do gubitka raspoloživog tla ili povećava površinu korisnog tla?</p>
<p>Klima</p>	<p>Da li opcija utiče na emisiju supstanci koje doprinose stvaranju ozonskih rupa? Da li opcija utiče na emisiju stakleničkih gasova?</p>
<p>Obnovljivi i neobnovljivi izvori</p>	<p>Da li ova opcija utiče na upotrebu obnovljivih izvora brže nego se izvori mogu regenerisati? Da li ova opcija utiče na smanjenje ili povećanje upotrebe neobnovljivih izvora?</p>
<p>Upotreba zemljišta</p>	<p>Da li ova opcija ima uticaja na pretvaranje zemljišta, tj kreiranje novog zemljišta za upotrebu? Da li ima uticaja na zemljište definisano kao osjetljivo područje zbog ekoloških rizika? Da li dovodi do promjena zemljišta?</p>
<p>Biorazličitost</p>	<p>Da li ova opcija utiče na broj vrsta/sorti? Da li ova opcija utiče na zaštićene ili ugrožene vrste, njihova staništa ili osjetljiva područja? Da li ova opcija utiče na kretanja u okviru područja ili zaštićenih zona?</p>
<p>Upravljanje otpadom</p>	<p>Da li opcija utiče na proizvodnju otpada ili na način prerade, reciklaže, odlaganja?</p>

Aneks 4 - Smjernice za ekonomsku analizu (CBA, CEA i SCM)

Cost-benefit analiza (CBA)

Analiza troškova i koristi (CBA) je sistemski pristup za procjenu prednosti i nedostataka opcija temeljem kojih poslovni sektor obavlja transakcije, aktivnosti ili obezbjeđuje usklađenost s funkcionalnim zahtjevima.

Analiza troškova i koristi (CBA - Cost-Benefit Analysis) se smatra dobrim pristupom u okviru procjene utjecaja propisa, a koji doprinosi donošenju odluka. Svaka procjena uticaja propisa se može temeljiti na upotrebi ovog modela. Svrha primjene ovog modela je da se dokaže da su koristi koje nosi predložena opcija sa sobom, veće od troškova koji nastaju primjenom te opcije. Ova analiza bi trebala dati odgovore na sljedeća pitanja:

- Da li je regulatorna promjena društveno korisna?
- Da li predloženo rješenje treba da bude usvojeno?
- Koja od različitih alternativa treba da bude usvojena?

CBA se temelji na kvantificiranju koristi i troškova, odnosno monetizaciji istih, te njihovom međusobnom poređenju u datom vremenskom okviru. Ovdje se analiziraju troškovi i koristi svake od opcije po javni budžet, poslovni sektor, te po ekonomiju u cjelini. Veoma je bitno uzeti u obzir sve troškove, ali i koristi, te s tim u vezi postoji i kontrolna lista koja je dobra osnova za pripremu CBA analize. Procijenjene troškove i koristi je neophodno kombinovati sa:

- Procijenjenim brojem poslovnih subjekata na koje će ovo uticati- Procjena se temelji na poznatim podacima (službene statistike) za određeni sektor ili područje.
- S pretpostavkom koliko puta će poslovni subjekti biti izloženi ovim troškovima-važno je procijeniti koliko često će tokom određenog perioda poslovni subjekti biti predmet određene pojave.

Ovaj pristup je koristan za troškove kojima su poslovni subjekti stalno izloženi, međutim, nekada se javljaju i jednokratni troškovi. Jednokratni troškovi se računaju odvojeno. CBA se može provesti kao sveobuhvatna ili djelimična analiza

- sveobuhvatna analiza se odnosi na propis i njegove troškove koji u potpunosti mogu biti prezentirani kvantitativno;

26

CBA provedena na Zakon o elektronskom potpisu može se uzeti kao primjer. Uvođenje elektronskog potpisa kao infrastrukture za poboljšanje poslovnih procesa nameće se kao prioritet. Cilj je stvoriti elektronski poslovno okruženje za promet elektronskih dokumenata u javnoj upravi, pravosuđu, komercijalnom sektoru i drugim područjima, a time i stvaranje uslova za razvoj konkurentne privrede kao i učinkovitiju ekonomsku javnu upravu. Identifikovane su četiri opcije-ako se odluka ne mijenja (opcija 1), BiH bi pala čak i dalje iza ostalih zemalja članica EU i zemalja u regiji u smislu eCommerce. U tom slučaju, došlo bi do povećanja direktnih i indirektnih administrativnih troškova za javni i privatni sektor. Opcija 2 je tehnički najjednostavnija, ali zahtijeva usklađivanje zakonodavstva u BiH, kojim bi se omogućila jasna nadležnost na državnom i entitetskom nivou, te jačanje administrativnih i tehničkih infrastruktura s vještinama i znanjima. Ako se primjenjuje Opcija 3, što znači pragmatično uvođenje svih onih promjena koje podrazumijeva Pareto princip (20% promjena za 80% učinka) donijet će najveće koristi, minimalnim izmjenama postojećeg zakonodavstva i minimalnim troškovima što znači osnovnu infrastrukturu koja već postoji i to predstavlja nadogradnju postojećeg stanja i dobar temelj za provođenje Opcije 4. Opcija 4 je u konačnici decentralizirana, omogućuje transakcije s raznim certifikatima, te uspostavlja tržište certifikata pružatelja usluga u cijeloj BiH. Opcija 4, podrazumijeva međusobno priznavanje svih digitalnih certifikata na cijelom području BiH. Opcija 4 trenutno predstavlja rješenje u primjeni elektronskog potpisa state-of-the-art i kao takva bi trebala biti krajnji cilj prema kojem teži BiH u narednom periodu.

Troškovi i uštede za pojedine opcije za državni i privatni sektor nalaze se u tabelama 10-13.

Tabela 10: Troškovi pojedinih opcija za državni sektor					
Godina	2012	2013	2014	2015	2016
OPCIJA 1	2,904,930 KM	3,024,322 KM	3,148,622 KM	3,278,030 KM	3,412,757 KM
OPCIJA 2	1,710,789 KM	151,929 KM	151,929 KM	151,929 KM	151,929 KM
OPCIJA 3	137,592 KM	107,592 KM	107,592 KM	107,592 KM	107,592 KM

Tabela 12: Uštedite iz pojedinih opcija za državni sektor					
Godina	2012	2013	2014	2015	2016
OPCIJA 1	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM
OPCIJA 2	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM	341,276 KM
OPCIJA 3	0 KM	302,432 KM	566,432 KM	708,055 KM	688,018 KM

Tabela 13: Uštedite iz pojedinih opcija za privatni sektor					
Godina	2012	2013	2014	2015	2016
OPCIJA 1	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM
OPCIJA 2	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM	32,305,477 KM
OPCIJA 3	0 KM	28,628,515 KM	53,649,265 KM	67,025,099 KM	65,127,842 KM

- djelimična analiza se odnosi na udio troškova i koristi koje se mogu kvantifikovati djelimično, a ostatak je upućen u kvalitativnu analizu

Na primjer: procjena Zakona o privrednim društvima u FBiH temelji se na dva kvantitativna postupka - postupak registracije, (osnivanje društva) i postupak za promjenu oblika društva (prelaskom iz društva s ograničenom odgovornošću u dioničko i obratno).

Tabela 13: Uštedite iz pojedinih opcija za privatni sektor					
Godina	2012	2013	2014	2015	2016
OPCIJA 1	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM
OPCIJA 2	0 KM	0 KM	0 KM	0 KM	32,305,477 KM
OPCIJA 3	0 KM	28,628,515 KM	53,649,265 KM	67,025,099 KM	65,127,842 KM

Ciljna grupa	Primjer troškova	Primjer koristi
Javni sektor – institucije Vlade	Otpor nadležnih organa i službenika u primjeni novih odredbi. Potreba za izmjenom brojnih zakona i podzakonskih akata koji su vezani za Zakon o privrednim društvima (politička volja i spremnost nadležnih institucija za sveobuhvatnom reformom).	Riješiti problem neujednačenosti u postupanju registarskih sudova. Riješiti problem problem neusklađenosti sa Zakonom o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine. Regulisati pojam internog revizora (mjesto i status).
Pravna i fizička lica	Troškovi osnovnog kapitala dioničkog društva iznosi najmanje 50.000,00 KM, dok nominalna vrijednost dionice ne može biti manja od 1,00 KM. Troškovi osnovnog kapitala društva sa ograničenom odgovornošću sa jednim ili više osnivača iznosi najmanje 1.000,00 KM, troškovi vrijednosti pojedinačnog uloga ne mogu biti manji od 100 KM. Troškovi zbog potrebe otvaranja novih radnih mjesta. (više ljudi brža procedura).	Smanjenje troškova registracije privrednih društava na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine. Stvaranje uslova za privlačenje stranih investicija. Osnivanje novih privrednih društava. Više novih radnih mjesta. Poboljšanje cjelokupnog poslovnog okruženja. Omogućiti brzo i jeftino prikupljanje potrebnih dokumenata, kao osnivačkih akata i drugih isprava koje će biti notarski odrađene.

Glavni koraci u provedbi CBA analize:

1) Definisane pretpostavki unutar opcija -

za svaku od predloženih opcija, potrebno je procijeniti uticaj koji će data opcija imati;

Na primjer, CBA provedena na Nacrt Zakona o turističkoj naknadi u Republici Srpskoj ima definisane pretpostavke za svaku od datih opcija:

Opcija A - Počevši od osnove, nema akcije u ovom području - situacija ostaje nepromijenjena - tabele navedene dolje predstavljaju sadašnje stanje u turizmu u periodu 2009-2013. godine, pretpostavljajući da se neće dogoditi velike promjene u tom periodu, odnosno da neće biti značajnije promjene u prihodima u narednih pet godina. Dakle, neće biti nikakvih promjena u iznosima koji se koriste za promociju turizma i turističkih potencijala - ona će ostati na cca. 3,6 miliona KM.

Opcija B - Vlada će uvesti turističke naknade u iznosu od 0,02% od ukupnih prihoda ostvarenih u djelatnostima povezanim direktno ili indirektno sa turizmom. Na taj način, prema procjenama Ministarstva finansija, osigurat će se 16 miliona KM za period 2009-2013. godina. Naknada će se uvesti Zakonom o turističkoj naknadi.

Opcija C - Vlada će provoditi preraspodjelu budžeta, te osigurati 10 miliona KM kroz petogodišnji vremenski okvir. Ovaj fond će se iskoristiti za finansiranje promovisanja turizma kroz tzv. grantove ili novčane transfere, uz grant koji finansira promotivne aktivnosti na godišnjem nivou. Ministarstvo trgovine i turizma će nadzirati samu preraspodjelu budžeta, te kontrolu raspodjele grantova.

2) Vremenski okvir unutar novog ili izmijenjenog propisa će imati učinke -

ova analiza se treba temeljiti na unaprijed definisanom vremenskom okviru.

Primjer - sve tri opcije definisane za Nacrt Zakona o turističkoj naknadi ciljaju period od pet godina.

3) Izraziti utvrđene troškove i koristi u novcu -

svrha je da se iskažu troškovi, te što je više moguće, monetiziraju utvrđene koristi.

Kao što je navedeno u provedenoj analizi za Nacrt Zakona o turističkoj naknadi

Opcija A - Utvrđeno je da 3,6 miliona KM može biti generirano iz javnog budžeta za promotivne svrhe turizama, bez dodatnih troškova i opterećenja.

Opcija B - Uvođenje turističkih naknada u iznosu od 0,02% od ukupnih ostvarenih prihoda će uticati na modalitet isplate; ako godišnji iznos turističkih naknada prelazi 200 KM, biće isplaćeni na mjesečnoj bazi, a ako je manja od 200 KM avansno plaćanje će se izvršiti na tromjesečnoj razini. Prosječna turistička naknada po preduzeću iznosila bi 46,2 KM po tvrtki ili 9,1 KM po poduzetniku godišnje. To će osigurati stalna i sigurnija sredstva za rad turističkih organizacija i turističku promociju.

Opcija C - Grant sredstva u iznosu od 500.000 KM prebačena iz budžeta mogu se prenijeti u promotivne svrhe; to neće biti dodatni fiskalni teret privrednih subjekata i na taj način će se izbjeći turistička naknada obveznika, a sredstva će se osigurati putem preraspodjele unutar postojećeg budžeta.

4) Odabrati diskontnu stopu -

da svede sve buduće troškove i koristi na trenutnu (sadašnju) vrijednost. Diskontiranje zapravo omogućava prilagođavanje vrijednosti troškova i koristi koji su nastali u različitim vremenskim okvirima s ciljem da ih uporedi s trenutnim stanjem (sadašnjom vrijednosti). Počinje se od činjenice da se trenutne dobiti cijene više nego one koje se tek trebaju postići – stopa vremenske preferencije. Nadalje, diskontiranje je neophodno zbog rizika neostvarenja koristi u budućnosti, kao i zbog činjenice da se u obzir mora uzeti inflacija cijena, odnosno da će se za 1 KM moći kupiti manje u budućnosti, nego sada.¹¹

¹¹ Najadekvatnija opcija bi bila ona u kojoj je količina dobiti izražena kroz privremene vrijednosti viša nego troškovi izraženi kroz trenutnu vrijednost. Uz sve dobiti i troškove tokom godina, uz primjenu diskontne stope, moguće je izračunati NPV (trenutnu neto vrijednost). NPV sumira trenutnu vrijednost sveukupnog uticaja. $NPV = \text{Buduća vrijednost} / (1 + i)^n$, i - diskontna stopa, n - broj godina

5) Procijeniti rizik i nesigurnost -

za svaku datu opciju preporučljivo je identifikovati potencijalne rizike, identifikovati nedostatke i izraziti ih; na primjer:

Opcija A - Aktivnosti na promociji turizma bi bile svedene na minimum (nemogućnost sudjelovanja na turističkim sajmovima u zemlji i inostranstvu, organizaciju turističkih manifestacija i prisutnost na međunarodnim konferencijama) što bi moglo dovesti do cjelokupnog prekida.

Opcija B - Povećana sredstva mogu dovesti do povećanog broja organizacija pokrivajući promociju turizma. Nadalje, povećanje rashoda budžeta je moguće u smislu troškova vezanih za inspeksijski nadzor i nadzor provedbe propisa. Osim toga, mogu biti i dodatni troškovi ispunjavanja za poslovne subjekte.

Opcija C - Ako je budžet preraspodijeljen, smanjenje bi se moglo očekivati u drugim važnim budžetskim stavkama, što naravno, zahtijeva političku saglasnost nositelja odlučivanja i donošenja budžeta za iduću godinu. Dostupnost sredstava u budućnosti ne može se predvidjeti. Raspodjela budžeta ovisit će o mnogim faktorima, uključujući i stabilnost sistema, finansijskih okolnosti i politike u određenom području.

6) Uzeti u obzir troškove i koristi koji se ne mogu izraziti u novcu -

prilikom provođenja CBA svi relevantni aspekti moraju se uzeti u obzir. Ponekad nije moguće monetizovati uticaj, na primjer povećanu učinkovitost državnih službenika. U slučaju Zakona o turističkoj naknadi to može biti poboljšanje turističkog imidža.

7) Razmotriti dodatne kriterije -

detaljna analiza obično sadrži i neke dodatne specifične kriterije, ovisno o područjima i sektorima; pri provođenju CBA, također je potrebno i njih uzeti u obzir.

Efekti investicionog projekta, uopšteno govoreći, mogu biti određeni i analizirani kako sa aspekta kompanija, tako i društava. Kompanije i investitori su uglavnom zainteresovani isključivo za direktne ekonomske dobiti investicije koje se mogu mjeriti - kvantitativno odrediti, za razliku od indirektnih ekonomskih efekata, za koje nisu zainteresovani. No, pojedine investicije se moraju pratiti i analizirati prvenstveno sa aspekta društva uopšteno (npr. transport, energija, itd.). U tom kontekstu je analiza troškova i koristi metod koji doprinosi procesu donošenja odluka, te u isto vrijeme utiče na razvoj određene regije, zajednice ili društva u cjelini.

Multikriterijumska analiza (MCA)

Multikriterijumska analiza (eng. Multi-Criteria Analysis) je metodologija koja uključuje sistematično i transparentno definisanje preferencija na osnovu definisanih kriterija. Može uključivati i kvantitativne i kvalitativne elemente. Najčešće se koristi u slučajevima kada je teško izmjeriti velike uticaje, poput pravne sigurnosti, transparentnosti, diskriminacije, itd. Multikriterijumska analiza je uglavnom ex-ante mehanizam (lat. prije/samog uticaja ili događaja). Posebno je korisna za kontinuiran proces procjene u okviru kojeg se složena i međusobno povezana pitanja trebaju uzeti u obzir.

Sastoji se od četiri faze:

- Nakon postavljanja ciljeva i utvrđivanja opcija, potrebno je identifikovati kriterije i podkriterije. To su faktori temeljm kojih se mjeri učinak s ciljem ocjenjivanja pojedinih opcija. Kriteriji moraju biti operativni i moraju specificirati u kojoj mjeri svaka od opcija korespondira datom cilju. Nema pravila o broju kriterija, ali bi ih trebalo biti što manje i trebali bi biti u skladu sa procesom donošenja odluka. Na primjeru registracije društva - MCA bi bili troškovi, pravna sigurnost, transparentnost, učinkovitost javne uprave.
- U ovoj fazi se opcije posmatraju kroz djelovanje naspram svakog kriterija. Obično se učinak kvalitativno mjeri i predstavlja u okviru takozvane matrice učinka. Prema definiciji, tri su opcije za Zakon o privrednim društvima u FBiH: status quo, amandmani i promjene postojećeg Zakona, novi nacrt kompletnog zakonskog okvira (sam Zakon, naknadno doneseni zakoni, zakonici). Ove opcije se provode naspram kriterija troškova, vremena, pravne sigurnosti, transparentnosti, učinkovitosti javne uprave.
- Nakon kreiranja matrice učinka i opisa svake od opcija naspram postavljenih kriterija, svaka opcija/kriterij se rangira (od 1 do 5 ili od ++ do - ili **) Za opcije registracije "- je status quo, "+" je blagi napredak, a "++" značajno poboljšanje.

Ovo je ujedno i posljednji korak u okviru kojeg se razmatraju date opcije. Suštinski je važno procijeniti da li ijedna od opcija preovladava; npr. da li ijedna opcija ima bolji status po svakom kriteriju u odnosu na druge.

MCA je važan mehanizam na osnovu kojeg se može osigurati pravilno vrednovanje kvalitativne analize, odnosno obezbijediti da kvantitativna analiza ne dominira u procesu. Na ovaj način se vraća povjerenje mnogih uključenih strana u sam proces RIA-e, odnosno ublažava se stav da "ono što se ne može izbrojati, ne uzima se u obzir u procesu RIA-e".

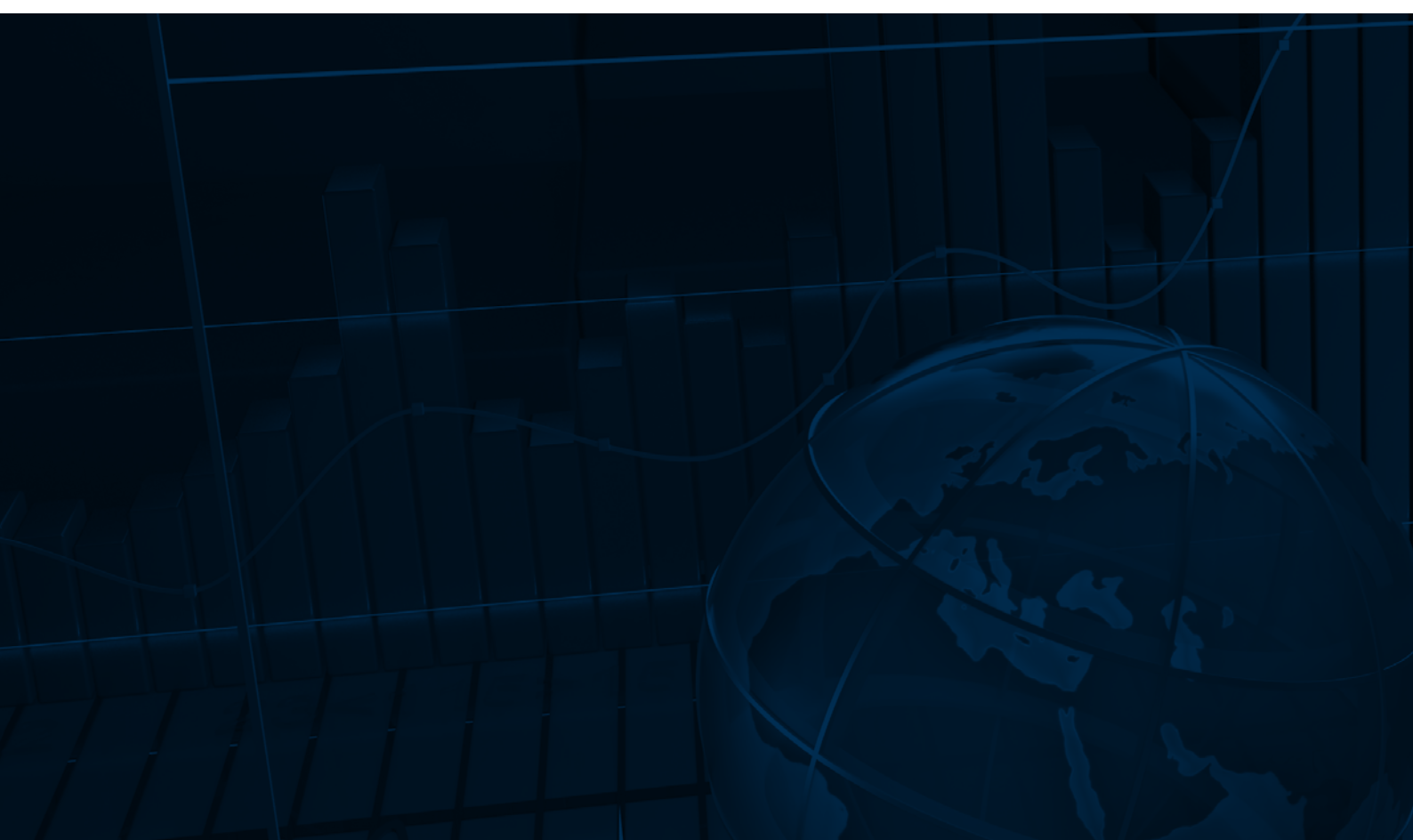
Ispod je prikaz kako se MCA primjenjuje na registraciju privrednih društava u Federaciji Bosne i Hercegovine.

OPCIJA	Opcija A - status quo	Opcija B –Promjena Zakona o privrednim društvima	Opcija C –Novi Zakon o privrednim društvima, uključujući nove zakone i pravilnike
KRITERIJI			
Troškovi (porezi, naknade, takse, dokumenti)	" - "	" + "	" ++ "
Vrijeme (čekanja, rokovi)	" - "	" + "	" ++ "
Pravna sigurnost	" - - "	" - "	" + "
Transparentnost	" - "	" - "	" + "
Učinkovitost javne uprave	" - - "	" - "	" + "

Analiza efikasnosti troškova

U slučajevima gdje je nemoguće primijeniti analizu troškova i koristi, najčešće se primjenjuje analiza efikasnosti troškova. Riječ je o nešto ograničenijoj kvantitativnoj metodi, ali i manje zahtjevnoj po pitanju resursa i znanja. Analizom efikasnosti troškova se porede troškovi koji nastaju ostvarenjem ciljeva, odnosno primjenom različitih opcija. Analiziraju se posljedice primjene neke opcije u odnosu na sva uložena sredstva (sve troškove) koji nastanu da bi se te opcije primijenile.

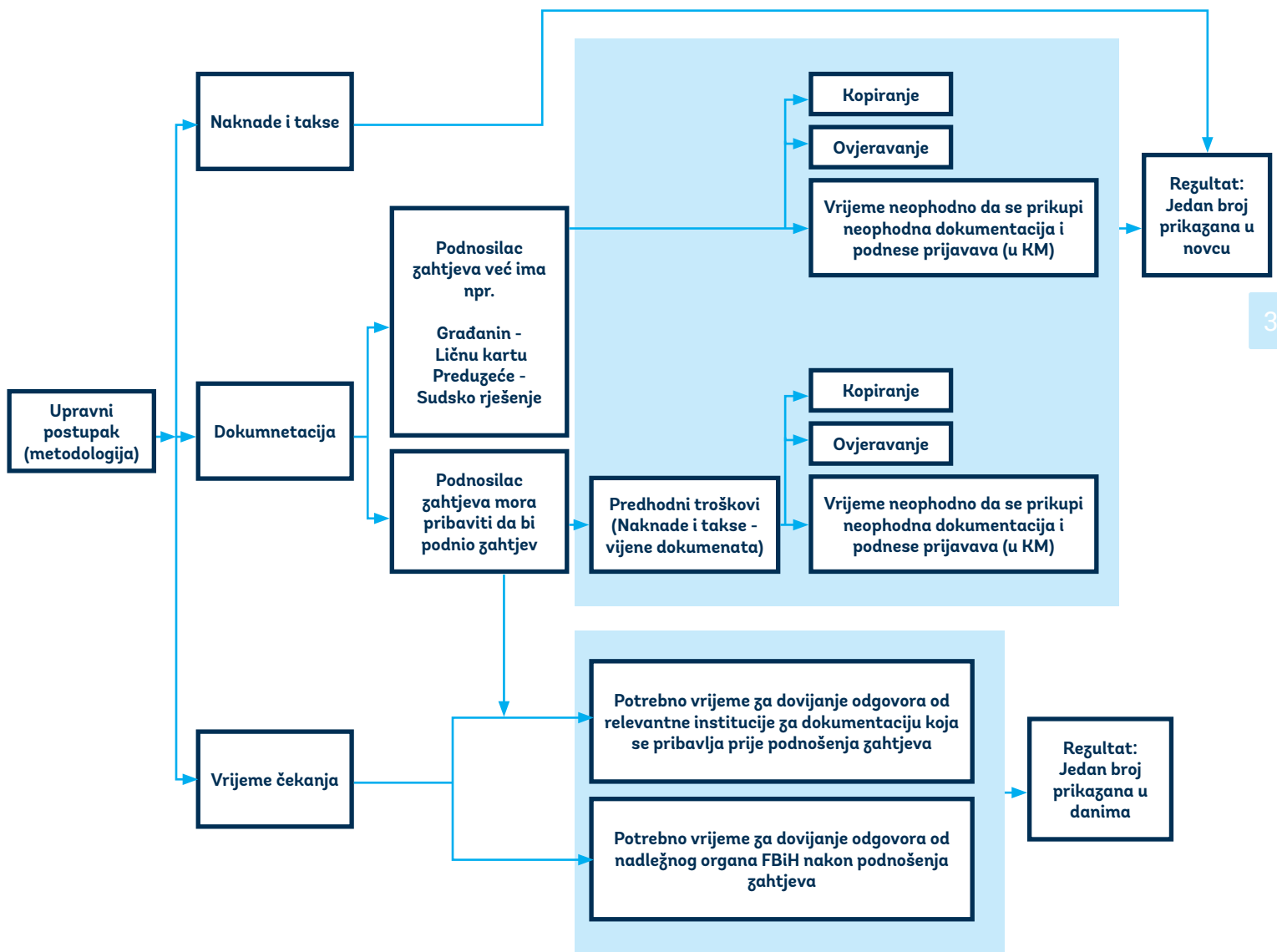
30 Obično se koristi poređenje temeljeno na jediničnim cijenama pa se porede različite opcije međusobno. Najprihvatljivija je ona opcija koja, uz manje troškove, dostiže zadate ciljeve ili ih nadmaši. Kod analize efikasnosti troškova uzimaju se u obzir direktni izdaci iz javnih budžeta, administrativni troškovi institucija, te ljudski resursi angažovani na primjeni date opcije. Ključno kod ove vrste analize je da su ciljevi i očekivani efekti precizno definisani. Naime, što su jasnije definisani ovi elementi, lakše je utvrditi efikasnost troškova. Ako se desi da po nekoj aktivnosti postoji više ciljeva koji nisu jasno definisani po pitanju očekivanih rezultata, jako je teško odrediti i troškove tih opcija. S obzirom da je ova metoda ograničena, ona se temelji i na brojnim pretpostavkama te se stoga svaka od tih pretpostavki treba objasniti u završnom izvještaju o procjeni uticaja propisa.

Model standardnog troška (Standard Cost Model SCM)

Model standardnog troška (eng. Standard Cost Model) je metodologija koja se koristi kako bi se odredio stepen administrativnog opterećenja koje nastaje za poslovne subjekte uslijed primjene zakona.¹² Danas je ovo metod koji se najčešće koristi jer mjeri administrativno opterećenje primjene propisa. Okvir za SCM je postavljen u Deklaraciji administrativnih opterećenja i Međunarodnom priručniku o SCM, te uspostavljanjem mreže 2003. godine u okviru koje se obezbjeđuje kontinuirana primjena modela.

Riječ je o kvantitativnom pristupu koji se može primijeniti u svim zemljama i na svim nivoima vlasti. Ispod je grafički prikaz (Grafikon 7) svih informacija i podataka koji se prikupljaju prilikom mjerenja troškova, pri čemu se razmatraju sve pojedinačne aktivnosti. Pored toga, SCM se primjenjuje i kod pojednostavljenja postupaka ili kod utvrđivanja koje će administrativne efekte neki novi propis imati. Rezultati do kojih se dolazi upotrebom ovog modela su direktno primjenjivi na reforme koje vlasti poduzimaju. Shodno navedenom, ovaj model je vrlo pragmatičan s obzirom da se ne fokusira na ciljeve određene politike već na administrativne aktivnosti koje su neophodne da bi se proveo određeni propis

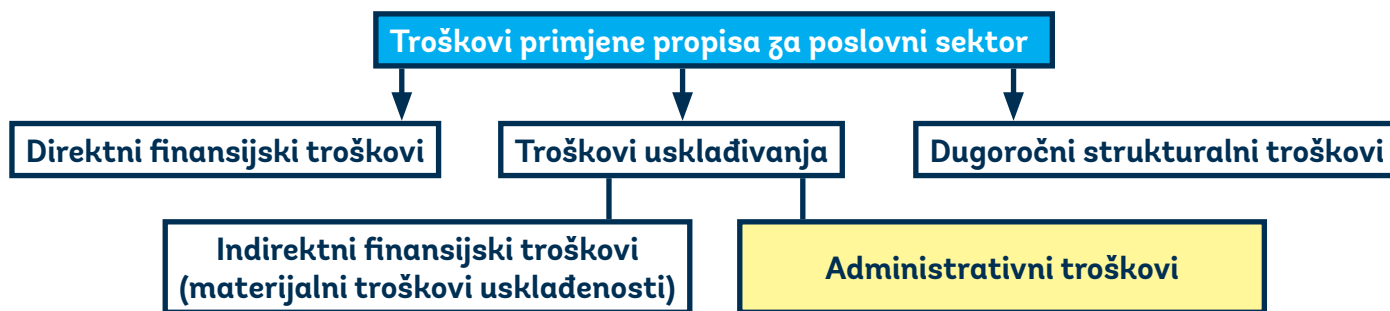

Grafikon 7 – grafički prikaz podataka koji se prikupljaju tokom SCM analize; izvor: International SCM Network to reduce administrative burdens

¹² SCM model su razvili Nijesen i Velling 2002. godine u Nizozemskoj. Nizozemska vlada je bila prva od svih evropskih vlada koja je na sistematičan način mjerila kvantitativna opterećenja razlaganjem propisa na informacije koje se moraju dostaviti da bi se ostvarilo poštivanje propisa.

Šta mjeri Standard Cost Model?

Ova analiza omogućava identifikaciju troškova koje snosi podnosilac zahtjeva za svaki pojedini upravni postupak. U skladu s tim, troškovi se dijele na direktne (izraženi u novcu) i indirektne (izraženi u danima). Ipak, u ovoj fazi je najvažnije razjasniti koje sve vrste troškova propis može nametnuti

Grafikon 8: Vrste troškova primjene propisa; izvor: International SCM Network to reduce administrative burdens

Direktni finansijski troškovi su iznosi koje stranka mora da plati javnom organu/Vladi prilikom provođenja postupka- uključuje takse, naknade, službene naknade itd. Na primjer, prilikom registracije preduzeća potrebno je platiti 220 KM sudske takse što predstavlja direktne finansijske troškove u okviru ovog postupka.

Troškovi usklađivanja obuhvataju sve preostale troškove za poslovne subjekte koji se javljaju kako bi se osigurala usklađenost sa propisima. Troškovi usklađivanja ne uključuju ranije pomenute direktne finansijske troškove ili dugoročne strukturalne troškove. Troškovi usklađivanja obuhvataju materijalne troškove usklađivanja i administrativne troškove.

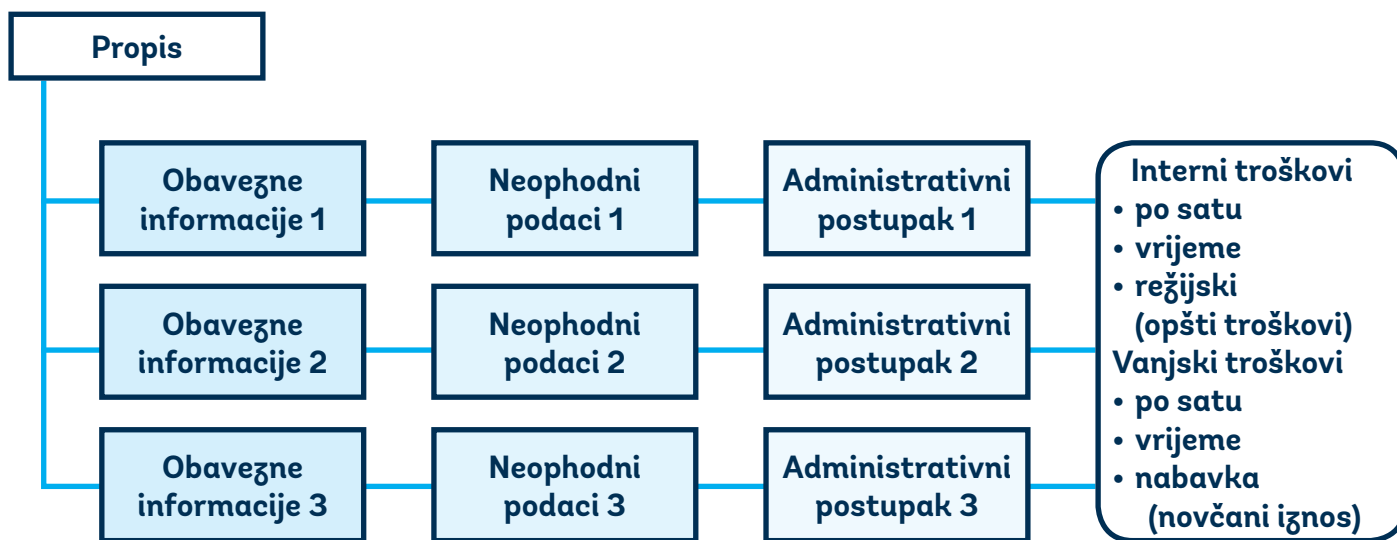
Materijalni troškovi usklađivanja odnose se na elemente koji su ključni preduslov za određeni postupak. Kada registruje preduzeće (društvo s ograničenom odgovornošću), podnosilac zahtjeva treba platiti 2000 KM osnivačkog kapitala prije dobijanja rješenja o registraciji.

Administrativni troškovi se najčešće poistovjećuju sa administrativnim opterećenjem, međutim, administrativno opterećenje je samo sastavni dio administrativnog troška. Opterećenje se ustvari odnosi samo na zahtjev datog propisa. Administrativni troškovi uključuju i druge aktivnosti koje će se kontinuirano provoditi čak i ukoliko se propis mijenja ili ukida. Razmatrajući primjer registracije preduzeća u FBiH- administrativno opterećenje bi predstavljala notarska ovjera osnivačkih akata; administrativne aktivnosti bi bile podnošenje identifikacionih dokumenata.

Grafikon 9: Vrste administrativnih troškova; izvor: International SCM Network to reduce administrative burdens

SCM je metodologija mjerenja administrativnih opterećenja za poslovne subjekte. Kako je prikazano u grafikonu 10 ispod, ovaj model razlaže propis na čitav niz praktičnih komponenti - koje se zovu obavezne informacije. Obavezne informacije se mogu definisati kao obaveze koje proizilaze iz propisa za pružanje informacija i podataka nadležnom organu. Poslovni subjekti su po zakonu dužni obezbijediti informaciju i nakon toga učiniti je dostupnom bilo organu javne vlasti ili trećoj strani. Ipak, svaka obavezna informacija rezultira najmanje jednom aktivnosti koju provodi privatni sektor.

Grafikon 10: komponente SCM metodologije; izvor: International SCM Network to reduce administrative burdens

Kada se definišu obavezne informacije za određeni postupak, od poslovnih subjekata se prikupljaju podaci kako se obezbeđuje usklađenost s propisom i dostavom obaveznih informacija – istražuje se koliko vremena je neophodno da se obezbijedi usklađenost s propisom i obavezom, te koliko to košta. Dalje, analizirajući uposlene koji rade u okviru ovog postupka- potrebno je identificirati radno vrijeme i platu (uključujući prosjek opterećenja). Isto tako, potrebno je uključiti i druge dodatne troškove, kao što su naknade za dozvole, nabavke i sl. Obavezna informacija ukazuje na različite

Neophodne informacije - obaveza pružanja informacija i podataka javnom sektoru i trećim stranama, a uslijed primjene propisa; ne podrazumijeva da se informacija ili podatak mora dostaviti javnom sektoru, ali bi trebale biti dostupne prilikom nadzora ili na zahtjev treće strane. U toku registracije preduzeća, podnosilac zahtjeva ne treba unaprijed priložiti dokaz da izabrani prostor ispunjava tehničke uslove kako bi se preduzeće registrovalo, međutim nakon što je društvo registrovano i kao takvo operativno, mora imati potvrdu o ispunjavanju tehničkih uslova za prostor.

Neophodni podaci – podrazumijevaju sve elemente informacije koji moraju biti prikupljeni temeljem obaveze za dostavu informacija. Neophodni podaci mogu uključivati podnošenje određenog prijavnog obrasca, potvrdu o izmirenju poreskih obaveza i kopiju rješenja o registraciji. U postupku registracije preduzeća u FBiH, neophodni podaci uključuju dokaz o nepostojanju neizmirenih obaveza osnivača, potvrda da osnivač nije vlasnik nekog drugog preduzeća.

Administrativni postupci i njihovi parametri za obračun troškova – uključuju i druge aktivnosti koje se trebaju provesti prije pokretanja određenog postupka. Primjenom SCM modela se određuju i troškovi tih radnji; za svaku od ovih radnji se prikupljaju parametri za obračun troškova. U parametre spadaju cijena, količina i vrijeme. Cijena obuhvata taksu, troškove radne snage te troškove potrebne za obavljanje određene aktivnosti. Vrijeme je ono vrijeme koje je neophodno da se određena aktivnost obavi; količina se odnosi na ciljnu grupu na koju se propis odnosi i frekvenciju ponavljanja te aktivnosti svake godine.

Način računanja troškova u SCM modelu

Troškovi se računaju na sljedeći način:

Ovaj model se primjenjuje u dva oblika – kao ex-post analiza i kao ex-ante analiza.

Ex-ante pristup određuje očekivana administrativna opterećenja koja bi propis imao nakon što se usvoji i počne primjenjivati. Obično se koristi kao sastavni dio procjene ekonomskih i administrativnih uticaja.¹³ Rezultati ex-ante analize mogu dovesti do zaključka o ukupnom uticaju određenog propisa, odnosno uticaju na javni sektor, poslovne subjekte, građane, okoliš itd.

Ex-post pristup mjeri postojeća administrativna opterećenja za poslovni sektor u odnosu na primjenu zakona. U ovom slučaju SCM podrazumijeva činjenične administrativne posljedice za poslovne subjekte u odnosu na primjenu propisa. Ex-post mjerenje se obavlja tako što se na samom početku izmjere svi administrativni troškovi vezani za datu regulativu, odnosno utvrdi se polazna osnova (baseline). Ovo polazno stanje se kasnije ažurira sa svakom promjenom koja nastane uslijed promjene propisa i bitno je da su ove buduće procjene novih troškova približne polaznom stanju.

Bez obzira koji od ovih modela se koristi, bitno je pridržavati se sljedećih principa:

- Strukturiran i jasan pristup koji daje jasnu osnovu za dublju analizu i precizno utvrđuje rezultate;
- Uzeti u obzir i kratkoročne i dugoročne efekte;
- Ne izostaviti efekte koji se ne mogu izraziti kvantitativno, odnosno monetizirati;
- Uzeti u obzir međusobnu povezanost faktora i uticaja i
- Uzeti u obzir uticaj datih efekata na neke druge procese.

Ovaj model se primjenjuje uz upotrebu Excel-a i sastoji se iz tri dijela: dio koji se odnosi na stanje prije regulatornih promjena, dio koji se odnosi na fazu kada je reforma završena i dio koji se odnosi na situaciju poslije regulatorne promjene. Excelova tabela je sadržana u nastavku, a detaljni koraci su objašnjeni na primjeru registracije preduzeća u FBiH. Važno je naglasiti da će elektronska verzija ove tabele, kao i sam priručnik biti objavljena na web stranici Vlade FBiH.

Prije regulatorne promjene		Ex-ante analiza				Poslije regulatorne promjene			
Naknada									
Taksa									

Potrebna dokumentacija koja se podnosi uz zahtjev	Prije regulatorne promjene				Ex-ante analiza				Poslije regulatorne promjene							
	Troskovi prethodno pribavljenih dokumenata	Broj strana	Fotokopi ranije	Ovjera	Ukupno	Troskovi prethodno pribavljenih dokumenata	Broj strana	Fotokopi ranije	Ovjera	Ukupno	Troskovi prethodno pribavljenih dokumenata	Broj strana	Fotokopi ranije	Ovjera	Ukupno	
				B+F					G+K						L+P	0,00

Vrijeme neophodno da se pribavi potrebna dokumentacija i da se podnese zahtjev (u danima)		0
Satnica (prosječna bruto plata na nivou opštine/kantona/entiteta)		0

KATEGORIJE VREMENA-	sati/minute
opisna tabela	

UKUPNI DIREKTNI TROSKOVI (F6+F7+F27+F32)				
Vrijeme potrebno za odgovor nadležne institucije, za dokumente koji se prethodno pribavljaju, a u svrhu podnošenja zahtjeva opštini (izraženo u danima)		NO	YES/NO	YES/NO
Vrijeme potrebno za odgovor nadležnog organa		YES	YES/NO	YES/NO
UKUPNI INDIREKTNI TROSKOVI (U DANIMA) (F45+F48)				

EX-ANTE ANALIZA

POSUJE REGULATORNE PROMJENE

SMANJENJE DIREKTNIH TROSKOVA (ZA JEDAN UPRAVNI POSTUPAK) (F42-K42)		
SMANJENJE INDIREKTNIH TROSKOVA U DANIMA (ZA JEDAN UPRAVNI POSTUPAK) (F50-K50)		

TROSKOVI UPRAVNOG POSTUPKA PRIJE REGULATORNE PROMJENE

Troskovi po jednom podnesenom zahtjevu (D60*F42 i D60*F50)	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova
Učestalost upravnog postupka na nivou opštine u toku godine (D61*F42 i D61*F50)	Broj ponavljanja	

Broj ponavljanja	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova

EX-ANTE ANALIZA

POSUJE REGULATORNE PROMJENE

TROSKOVI UPRAVNOG POSTUPKA NAKON REGULATORNE PROMJENE

Troskovi po jednom podnesenom zahtjevu (D66*K42 i D66*K50)	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova
Učestalost upravnog postupka na nivou opštine u toku godine (D66*K42 i D66*K50)	Broj ponavljanja	

Number of repetitions	Total direct costs	Total indirect costs

SUMARNI PREGLED FINANSIJSKIH USTEDA U NOVCU

Po upravnom postupku nakon promjena	REZULTAT
Na nivou opštine (F61-F67)	

SUMARNI PREGLED FINANSIJSKIH USTEDA U N

Po upravnom postupku nakon promjena	REZULTAT
Na nivou opštine (F61-F67)	

SUMARNI PREGLED USTEDE VREMENA

Po upravnom postupku nakon promjena	DANI	REZULTAT
Na nivou opštine (F61-F67)		

SUMARNI PREGLED USTEDE VREMENA

Po upravnom postupku nakon promjena	DANI	REZULTAT
Na nivou opštine (F61-F67)		

Prilikom popunjavanja ovog obrasca potrebno je obratiti pažnju kada se prikupljaju podaci u smislu da se ne zaboravi navesti sva potrebna dokumentacija, da se preciziraju potrebne forme (kopija, original i sl.), da su navedu sve takse i naknade.

1. Naknade

U ovaj dio tabele se unosi iznos naknade koji se plaća prilikom podnošenja zahtjeva. Ukoliko u određenom upravnom postupku ne postoji naknada, onda se unosi „0“. U određenim slučajevima, različita naknada se plaća za različite aktivnosti ili kategorije. U tom slučaju, za analizu se uzima aritmetička sredina iznosa svih naknada.

Važno: Ovo pravilo se ne primjenjuje ukoliko se plaćaju dvije naknade za jedan upravni postupak. U tom slučaju, naknade se sabiraju.

2. Takse

U ovaj dio tabele se unosi iznos taksi koje se plaćaju prilikom podnošenja zahtjeva. Ukoliko u određenom upravnom postupku, ne postoji taksa, onda se unosi „0“. U određenim slučajevima, različita je taksa za različite aktivnosti ili kategorije. U tom slučaju, za analizu se uzima aritmetička sredina iznosa svih taksi.

Važno: Ovo pravilo se ne primjenjuje ukoliko se plaćaju dvije takse za jedan upravni postupak. U tom slučaju, takse se sabiraju.

3. Dokumentacija

U ovaj dio tabele unosi se potrebna dokumentacija koja se prilaže prilikom podnošenja zahtjeva. Postoje dvije različite kategorije dokumentacije:

1. Dokumentacija koju građanin/preduzeće već posjeduje, a koja je potrebna za obavljanje redovnih poslovnih aktivnosti, dakle koja se ne pribavlja isključivo zbog podnošenja zahtjeva (npr. lična karta, izvod iz sudskog registra). Za ovu kategoriju dokumentacije, potrebno je ispuniti: kolonu „broj stranica“, kolonu „fotokopiranje“ i „ovjeravanje“. Ove kolone imaju unesene formule (broj stranica/cijena fotokopiranja/ovjere po stranici).

2. Dokumentacija koju građani/preduzeća ne posjeduje, a koju je potrebno pribaviti. Za ovu dokumentaciju potrebno je ispuniti sljedeće: kolonu „troškovi prethodno pribavljene dokumentacije“ - iznos treba biti suma za građane/preduzeća; kolonu „fotokopiranje“ i/ili „ovjeravanje“ (ukoliko je dokumentaciju potrebno kopirati i ovjeriti).

Napomena: Ukoliko je podnosilac zahtjeva oslobođen plaćanja takse (socijalna kategorija i sl.) troškovi ovjeravanja dokumentacije se ne prikazuje u tabeli „dokumentacija“, ali vrijeme koje je podnosilac potrošio čekajući ovjeravanje dokumentacije je uračunato i uneseno ispod u dio tabele „Vrijeme potrebno za prikupljanje dokumentacije i podnošenje zahtjeva“.

Važno: U određenim upravnim postupcima, postoji dokumentacija koja je iziskuje prethodne troškove. U takvim slučajevima, potrebno je samo unijeti troškove fotokopiranja i ovjeravanja. Izvod iz matične knjige rođenih, izvod iz matične knjige državljana, ovjere potpisa, prepisa i rukopisa se tretiraju kao ostala dokumentacija sa prethodnim troškovima.

4. Vrijeme potrebno za prikupljanje dokumentacije i podnošenje zahtjeva

Vrijeme potrebno za prikupljanje dokumentacije i podnošenje zahtjeva pri čemu razlikujemo:

- Vrijeme potrebno da se stranka upozna sa određenim upravnim postupkom (potrebna dokumentacija, iznos naknade, takse i sl.);
- Vrijeme potrebno za eventualne kalkulacije;
- Vrijeme za ispunjavanje obrasca;
- Vrijeme za uplatu takse ili naknade;
- Interni sastanci- sastanci u okviru nadležnog organa koji su potrebni kako bi se podneseni zahtjev analizirao;
- Vanjski sastanci – sastanci sa predstavnicima drugih organa, a sve u cilju prikupljanja dokumenata i podataka potrebnih za podnošenje zahtjeva;
- Vrijeme potrebno za prikupljanje, kopiranje dokumentacije koju građani, preduzeća već posjeduju;
- Vrijeme provedeno u redovima čekajući podnošenja zahtjeva;
- Inspekcija od strane nadležne institucije, i
- Vrijeme potrebno za dostavu traženih podataka nadležnoj instituciji (odnosi se na upravne postupke kao što su na primjer, obavijesti - Obavijest o početku izvođenja građevinskih radova)

Tabela u nastavku pokazuje sve ulazne podatke koji se odnose na vremenske kategorije–treba biti koncizna i precizna što je više moguće. Na primjer, treba sadržavati:

Vremenske kategorije-opisna tabela	Sati/minute
Upoznavanje s postupkom	1 sat
Pribavljanje potrebne dokumentacije	6 sati
Podnošenje zahtjeva	0,5 sati
Vanjski sastanci	4 sata
Vrijeme provedeno čekajući u redovima	0,5 sati

Važno: Sve vremenske reference su direktno povezane s postupkom podnošenja zahtjeva

5. Satnica- prosječna bruto plata u Federaciji BiH

Ovaj dio tabele se popunjava odmah, prije same analize. Navodi se iznos u KM. Na primjeru registracije preduzeća u FBiH, unosi se iznos prosječne bruto plate u Federaciji BiH, znači 1,246.40 KM i dijeli se sa 168 radnih sati u mjesecu, tako da satnica iznosi 7.53 KM. Nakon što se satnica izračuna i unese, ubuduće se koristi kao standardni šablon.

6. Ukupni direktni troškovi

Troškovi koji se računaju kao direktni na primjeru registracije preduzeća u FBiH su sljedeći:

- taksa/naknada- 220 KM
- dokumentacija- 2.487,50 KM
- vrijeme potrebno za podnošenje zahtjeva- 60,24 BAM

U našem slučaju direktni troškovi registracije preduzeća u FBiH- 2.767,71 KM.

7. Potrebno vrijeme za odgovor nadležnog organa za prethodno pribavljenu dokumentaciju

Ovdje se misli na „posebne dokumente“ odnosno dokumentaciju koju je potrebno pribaviti isključivo za podnošenje zahtjeva i potrebnog vremena za odgovor nadležnog organa/preduzeća. Od presudne je važnosti da se utvrdi da li je potrebno čekati odgovor nadležnog organa (Da/Ne); te utvrditi koliko dana je potrebno za dobijanje odgovora nadležnog organa (Broj dana).

8. Potrebno vrijeme za odgovor nadležnog organa

Ovo je vrijeme koje je potrebno za rješavanje po podnesenom zahtjevu. Prilikom određivanja broja dana, treba uzeti u obzir i zakonski rok (u skladu sa Zakonom u upravnom postupku, to je najčešće 7, 15 ili 30 dana).

9. Ukupni indirektni troškovi

S obzirom da su već uneseni podaci, na osnovu prethodno zadane formule, automatski se obračunavaju ukupni indirektni troškovi kao zbir:

1. Potrebno vrijeme za odgovor nadležnog organa za prethodno pribavljenu dokumentaciju i
2. Potrebno vrijeme za rješavanje nadležnog organa po podnesenom zahtjevu

Prema tome, ukupni indirektni troškovi registracije preduzeća u FBiH- 15 dana.

10. Uštede u direktnim/indirektnim troškovima

Excel je podešen tako da automatski obračuna uštede u direktnim troškovima kao razliku između ukupnih direktnih troškova prije i poslije reforme.

Prema tome, uštede u direktnim troškovima - 2.767,71 KM.

Excel je podešen tako da automatski obračuna uštede u vremenu kroz skraćivanje rokova za rješavanje određenog upravnog postupka odnosno za prethodno pribavljanje dokumentacije. Računa se kao razlika između ukupnih indirektnih troškova prije i poslije reforme. Na primjeru registracije preduzeća u FBiH, uštede u indirektnim troškovima-15 dana.

11. Troškovi upravnog postupka prije reforme

TROŠKOVI UPRAVNOG POSTUPKA PRIJE REFORME	Broj ponavljanja	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova
Troškovi po jednom podnesenom zahtjevu (D60 x F42 i D60 x F50)	1	2.767,71	15
Učestalost upravnog postupka na nivou Federacije BiH u toku godine (D61 x F42 i D61 x F50)	1.356	3.573.019,64	20.340

Broj ponavljanja	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova
1	2.767,71	15
1.356	3.573.019,64	20.340

1. Troškovi upravnog postupka po podnesenom zahtjevu.
2. Učestalost upravnih postupaka na nivou FBiH u prethodnoj godini.

Napomena: Informacija o učestalosti upravnih postupaka se pribavlja od nadležnog organa.

12. Troškovi upravnog postupka nakon reforme

TROŠKOVI UPRAVNOG POSTUPKA NAKON REFORME	Broj ponavljanja	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova
Troškovi po jednom podnesenom zahtjevu (D60 x F42 i D60 x F50)	1	0,00	0
Učestalost upravnog postupka na nivou Federacije BiH u toku godine (D61 x F42 i D61 x F50)		0,00	0

Broj ponavljanja	Ukupno direktnih troškova	Ukupno indirektnih troškova
1	0,00	0
	0,00	0

1. Troškovi upravnog postupka po podnesenom zahtjevu.

13. Rezime

SUMARNI PREGLED FINANSIJSKIH UŠTEDA U NOVCU	REZULTAT
Po upravnom postupku nakon promjena	
Na nivou Federacije BiH (F61 - F67)	

SUMARNI PREGLED UŠTEDA U VRE	REZULTAT
Po upravnom postupku nakon promjena	
Na nivou Federacije BiH (F61 - F67)	

U konačnici, sve ovo naprijed navedeno može se prikazati na sljedeći način:

- Finansijske uštede – predstavlja uštede u direktnim troškovima za upravni postupak na godišnjem nivou
- Uštede vremena - predstavlja uštede u indirektnim troškovima za upravni postupak na godišnjem nivou

Važna napomena za kraj: sve stavke se obračunavaju automatski u Excel dokumentu koji je sastavni dio ovog materijala i dostupan na web stranici Vlade FBiH.

